

Kuva: Taija Kirstua

Kuva: Pihla Liukkonen/Kontrastia

Kuva: Pihla Liukkonen/Kontrastia

Kuva: Pihla Liukkonen/Kontrastia

Tehdään & yhdessä MÄNTYHARJU.

LAAJA
HYVINVOINTIKERTOMUS
2021-2025

Dokumentin sisältö

TIIVISTELMÄ

JOHDANTO

OSA 1. HYVINVOINNIN JA TERVEYDEN EDISTÄMINEN VALTUUSTOKAUDELLA 2021-2025

1 Valtuustokaudella 2021-2025 hyvinvoinnin ja terveyden edistämistä ohjaavat asiakirjat

- 1.1 Kunnan strategia
- 1.2 Laaja hyvinvointisuunnitelma vuosille 2021-2025
- 1.3 Alueellinen hyvinvointisuunnitelma vuosille 2023-2025
- 1.4 Muut asiakirjat

2 Hyvinvoinnin edistämisen toimet kunnassa ja yhdyspinnoilla

- 2.1 Kunta organisaationa
 - 2.1.1 TEAviisari
 - 2.1.2 HYTE-kerroin
 - 2.1.3 Hyvinvointi-indikaattori (Kuntaliitto)
- 2.2 Sivistyspalvelut
- 2.3 Hallintopalvelut
- 2.4 Tekniset palvelut

3 Kunnan yhteistyö alueen toimijoiden kanssa

- 3.1 Etelä-Savon hyvinvointialue (Eloisa) ja yhdyspinnat
- 3.2 Järjestöt

OSA 2. TOIMINTAYMPÄRISTÖ JA VÄESTÖN HYVINVOINNIN TILA SEKÄ KEHITTÄMISKOHTEET

4 Toimintaympäristö

- 4.1 Väestö
- 4.2 Työllisyys
- 4.3 Turvallisuus

5 Väestön hyvinvoinnin tila ja kehittämiskohteet eri ikäryhmillä

- 5.1 Lapset, varhaisnuoret ja lapsiperheet
- 5.2 Nuoret ja nuoret aikuiset
- 5.3 Työikäiset
- 5.4 Ikäihmiset

OSA 3. JATKOTOIMENPITEET

- 6 Kehittämiskohteet
- 7 Johtopäätökset
- 8 Laaja hyvinvointisuunnitelma 2025-2029

OSA 4. SUUNNITELMAN HYVÄKSYMINEN TOIMIELIMISSÄ

LÄHTEET

MÄNTYHARJU

2025

Mäntyharjulaisia **7 061**,
joista alle 14-vuotiaita **10,2 %** ja
yli 65-vuotiaita **40,2 %**

HYTE-kerroin* (0-100)

60

HYTE-kerroin €/asukas

17,9

Euromäärä, €

131 100

*hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen
valtionosuuden lisäosa (THL)

Lukuisia **hyvinvointitekoja**
kunnan yksiköiden, järjestöjen,
seurakuntien ja yritysten
toimesta eri hyvinvoinnin
teemoista!

Suomen Ikäystävällisin kunta

(2024, Seurana)

Kriteereinä: Ulkoilumahdollisuudet,
Hyvinvointia edistävät palvelut,
Yhteisöllisyys, Osallistaminen ja
Päätöksenteko sekä Asuminen

Tiedonkeruuta, esimerkiksi:

Kouluterveyskysely

Mäntyharjun hyvinvointikysely

TEAvisari

Sotkanet

Tilastokeskus

Palautekyselyt

Kunnan tilastoinnit

Hyvän mielen kunta- tarkistuslista

Etelä-Savon Päihdetilannekysely

Hyvinvointisuunnitelma 2021-2025

Hyväksytty kunnanvaltuustossa 06.06.2022 (§34)

Kolme painopistettä, yksitoista tavoitetta ja
neljäkymmentäkuusi toimenpidettä

Toimenpiteistä 2 kpl ei toteutunut

Toimenpiteistä 13 kpl on toteutunut osittain

Toimenpiteistä 33 kpl on toteutunut

JOHDANTO

Kunnilla on kuntalain (410/2015) 1 §:n mukaisesti olennainen rooli hyvinvoinnin ja terveyden edistämistyössä ”Kunta edistää asukkaidensa hyvinvointia ja alueensa elinvoimaa sekä järjestää asukkailleen palvelut taloudellisesti, sosiaalisesti ja ympäristöllisesti kestävällä tavalla.” Lisäksi kuntalaissa mainitaan kunnan vastuut osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuuksissa (22 §) sekä viestinnässä ja tiedottamisessa (29 §).

Laissa sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä (612/2021) 6 §:ssä kunnille on säädetty hyvinvoinnin ja terveyden edistämisestä seuraavanlaisia tehtäviä (Kuntaliitto 2023a):

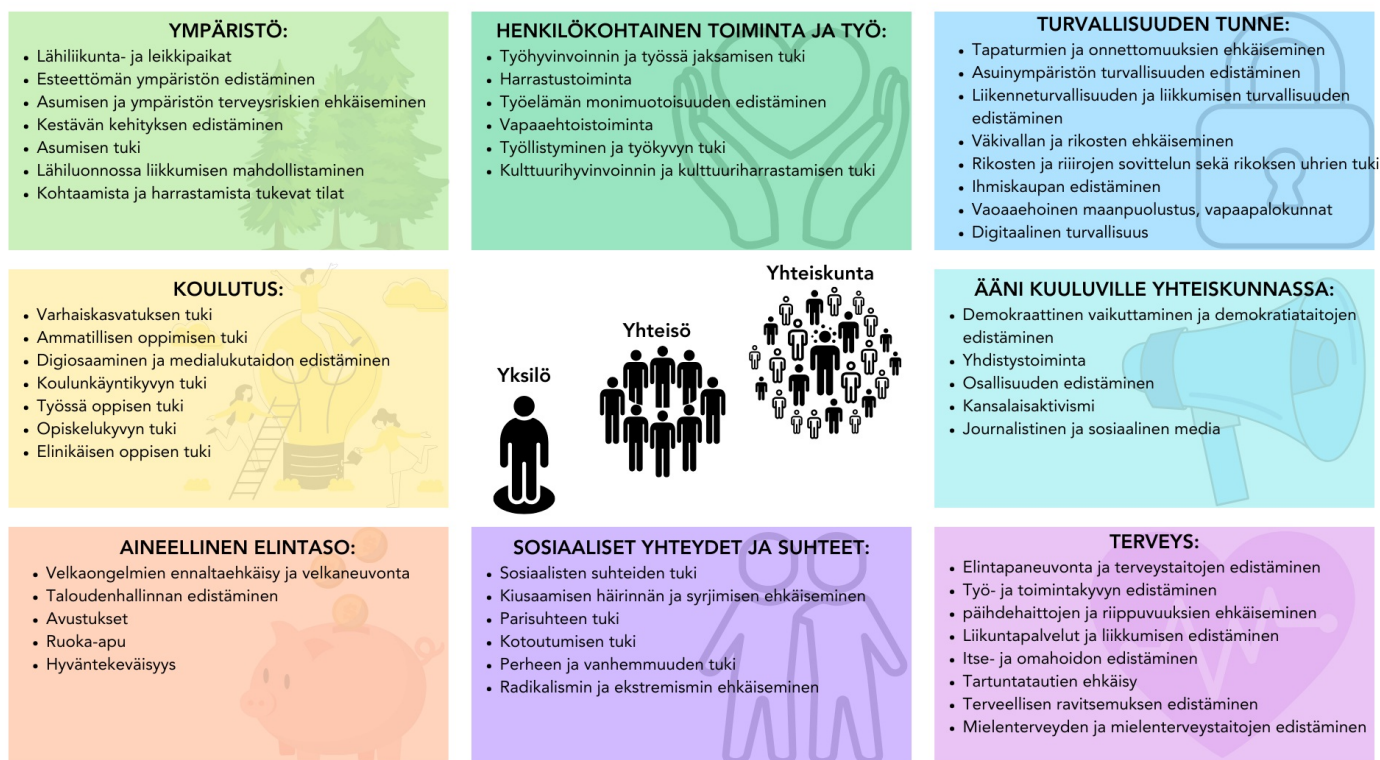
- Ensisijainen vastuu hyvinvoinnin ja terveyden edistämisestä omassa toiminnassaan.
- Strategisessa suunnittelussa asetettava tavoitteet ja määriteltävä toimenpiteet.
- Tehtävä päätösten vaikutusten ennakkoarviointi ihmisten hyvinvointiin ja terveyteen kohdistuvista päätöksistä väestöryhmittäin.
- Nimettävä terveyden- ja hyvinvoinnin edistämisen vastuutaho.
- Seurattava asukkaiden elinoloja, hyvinvointia ja terveyttä sekä niihin vaikuttavia tekijöitä alueittain ja väestöryhmittäin.
- Raportoitava valtuustolleen vuosittain hytestä ja valmisteltava valtuustokausittain hyvinvointikertomus ja -suunnitelma.
- Tehtävä hyvinvoinnin ja terveyden edistämisessä yhteisteistyötä hyvinvointialueen kanssa sekä tuettava toisiaan asiantuntemuksellaan sekä tehtävä myös yhteistyötä alueella toimivien muiden julkisten toimijoiden, yksityisten yritysten ja yleishyödyllisten yhteisöjen kanssa.
- Kunnan on edistettävä hyvinvoinnin ja terveydenedistämistyötä tekevien järjestöjen toimintaedellytyksiä ja vaikutusmahdollisuuksia.
- Osallistuttava vuosittaisiin hyvinvoinnin ja terveyden edistämistä koskeviin neuvotteluihin

Lisäksi muun muassa laki ehkäisevästä päihdetyön järjestämisestä (523/2015), laki kuntien kulttuuritoiminnasta (166/2019), nuorisolaki (1285/2016) sekä liikuntalaki (390/2015) ohjaavat kunnan hyvinvointityötä.

Myös kuntalain 37 §:ssä mukaisesti kuntastrategiassa tulee huomioida kuntalaisten hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen.

Hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen (hyte-työ) on laaja-alaista ja pitkäjänteistä työtä. THL:n (2024) mukaan se on toimintaa, jolla tuetaan ihmisten mahdollisuuksia hyvinvoinnin, terveyden, osallisuuden sekä työ- ja toimintakyvyn ylläpitoon ja niiden parantamiseen. Esimerkiksi kunnassa näitä mahdollisuuksia luodaan pitämällä huolta kunnan olosuhteista, jotka tukevat hyvinvointia ja terveellisten valintojen tekemistä (Kilpeläinen ym. 2021). Hyte-työssä pääpaino on ennaltaehkäisevässä toiminnassa.

Stiglitzin komission mallissa hyvinvointi koostuu kahdeksasta eri osa-alueesta, jotka ovat terveys, sosiaaliset yhteydet ja suhteet, aineellinen elintaso, koulutus, ympäristö, henkilökohtainen toiminta ja työ, turvallisuuden tunne ja ääni kuuluville yhteiskunnassa (Stiglitz ym. 2009). Sosiaali- ja terveysministeriö (Lohtander ym. 2021) on luonut kyseisen mallin pohjalta hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen palvelukartan, jossa jokaiselle mallin osa-alueelle on jäsennelty siihen linkittyviä toimia ja palveluita (kuva 1).

KUVA 1. Hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen palvelukartta (mukaillen Lohtander ym. 2021).

Hyvinvoinnin eri osa-alueita tarkastelemalla on mahdollista havainnoida, että kuntien hyte-työ on laaja-alaista ja poikkihallinnollista työtä (Kuntaliitto 2023a). Poikkihallinnollista työtä korostaa myös termi terveys kaikissa politiikoissa (HiAP, health in all policies). Monet väestön terveyteen keskeisesti vaikuttavat tekijät ovat terveyssektorin ulkopuolella (esimerkiksi koulutus, työllisyys, ympäristö, ja liikenne), ja tästä syystä terveysvaikutukset on otettava huomioon laajalti kaikilla toimialoilla sekä toimenpiteissä. Kunnan hyvinvoinnin ja terveydenedistämistyötä ei kunta organisaationa tuota yksin, vaan erittäin merkittävässä roolissa ovat alueen yhdistykset, järjestöt, seurakunnat sekä yritykset ja yhteisöt.

Kunnassa poikkihallinnollisina työryhminä hyvinvoinnin edistämiseksi toimivat lasten ja nuorten hyvinvointityöryhmä, hyvinvoinnin edistämisen työryhmä, ehkäisevän toiminnan työryhmä, liikenneturvallisuustyöryhmä ja hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen tiimi. Lisäksi kunnassa toimii teemakohtaisempi työryhmiä, kuten Yhtenäiskoulu Harrastaa -verkosto sekä yhteisölliset opiskelijahuoltoryhmät.

Laaja hyvinvointikertomus on kerran valtuustokaudessa laadittava lakisääteinen asiakirja, joka kuvaa kuntalaisten hyvinvoinnin tilaa ja hyte-työn toimenpiteitä kuluneen valtuustokauden aikana. Laajan hyvinvointikertomuksen alkuosassa on avattu kunnan eri toimialojen ja yhteistyötahojen toimia kuluneen valtuustokauden aikana sekä arvioidaan laajan hyvinvointisuunnitelman (2021-2025) toteutumisesta. Toisessa osassa käydään läpi kuntalaisten hyvinvoinnin tilaa ja siinä tapahtuneita muutoksia kuluneen neljän vuoden aikana eri kohderyhmien ja teemojen osalta. Viimeisessä osassa tehdään johtopäätöksiä ja yhteenvetoa kuluneesta valtuustokaudesta ja nostetaan esille kehittämiskohteita, joihin olisi olennaista tarttua tulevassa laajassa hyvinvointisuunnitelmassa vuosille 2025-2029. Hyvinvointikertomuksen liitteinä on laajan hyvinvointisuunnitelman 2021-2025 toimenpiteiden toteutumisen tarkastelu taulukkomuodossa (liite 1) sekä tilastotietoa vuonna 2021-2025 päivittyneistä tilastoista (liite 2).

OSA 1. HYVINVOINNIN JA TERVEYDEN EDISTÄMINEN VALTUUSTOKAUDELLA 2021-2025

1 Valtuustokaudella 2021-2025 hyvinvoinnin ja terveyden edistämistä ohjaavat asiakirjat

1.1 Kunnan strategia

Mäntyharjun kunnan strategia hyväksyttiin kunnanvaltuustossa 18.10.2022 ([§44](#)).

Mäntyharjun kunnan strategian (2022-2025) painopisteet ovat:

- Talous ja päätöksenteko
- Kuntaimago
- Elinkeinojen menestys
- **Aktiviteetit ja luonto**

Erityisesti 4. painopiste, aktiviteetit ja luonto, linkittyvät olennaisena osana hyte-työhön.

Aktiviteetit ja luonto -painopisteen nostoina on:

- Kulttuuriaktiviteetit
- Liikunta- ja luontoaktiviteetit
- Saavutettavuus

Mäntyharjun kunnan strategian painopisteitä on huomioitu vuodesta 2023 eteenpäin talousarvioissa ja näitä toimiala- ja yksikkökohtaisia tavoitteita on seurattu ja arvioitu kolmannesvuosiraporteissa sekä tilinpäätöksissä.

1.2 Laaja hyvinvointisuunnitelma vuosille 2021-2025

Hyvinvointisuunnitelma on kuntastrategian osa, joka kuvaa valtuustokausittaiset tavoitteet ja toimenpiteet (THL 2023).

Mäntyharjun hyvinvointisuunnitelma 2021-2025 on hyväksytty valtuustossa 06.06.2022 ([§ 34](#)).

Hyvinvointisuunnitelma sisälsi kolme (3) painopistettä ja niiden tavoitteet:

1. Terveellisten elämäntapojen edistäminen

- Tarjoamme parempaa terveellisiin elintapoihin liittyvää neuvontaa ja ohjausta
- Kuntalaisten liikunta-aktiivisuus lisääntyy

2. Mielen hyvinvoinnin tukeminen

- Varhaiskasvatus- ja kouluikäisten tunne- ja vuorovaikutustaidot kehittyvät
- Kuntalaisten kokemus osallisuudesta vahvistuu ja heillä on mahdollisuus vaikuttaa elinympäristönsä asioihin
- Kuntalaisilla on mahdollisuus asioiden hoitamiseen fyysisesti sekä verkon kautta
- Työllisyyspalveluita on saatavilla henkilökohtaisesti ja paikallisesti
- Tietoisuus päihteiden haittavaikutuksista lisääntyy ja päihdemyönteisyys vähenee. Liialliseen pelaamiseen liittyvät haitat vähenevät.
- Mielen hyvinvointia tukevia palveluita ja matalan kynnyksen toimintaa on hyvin saatavilla

3. Osallisuutta lisäävien turvallisten arkiympäristöjen luominen

- Kunnan hallinnoimat tilat ovat turvallisempia, viihtyisämpiä, tarkoituksenmukaisempia, esteettömmämpiä ja saavutettavampia
- Yleiset ulkoalueet ovat houkuttelevampia, viihtyisämpiä ja turvallisempia
- Tilat ja muu rakennettu ympäristö mahdollistavat omaehtoisen kansalaistoiminnan lisääntymisen

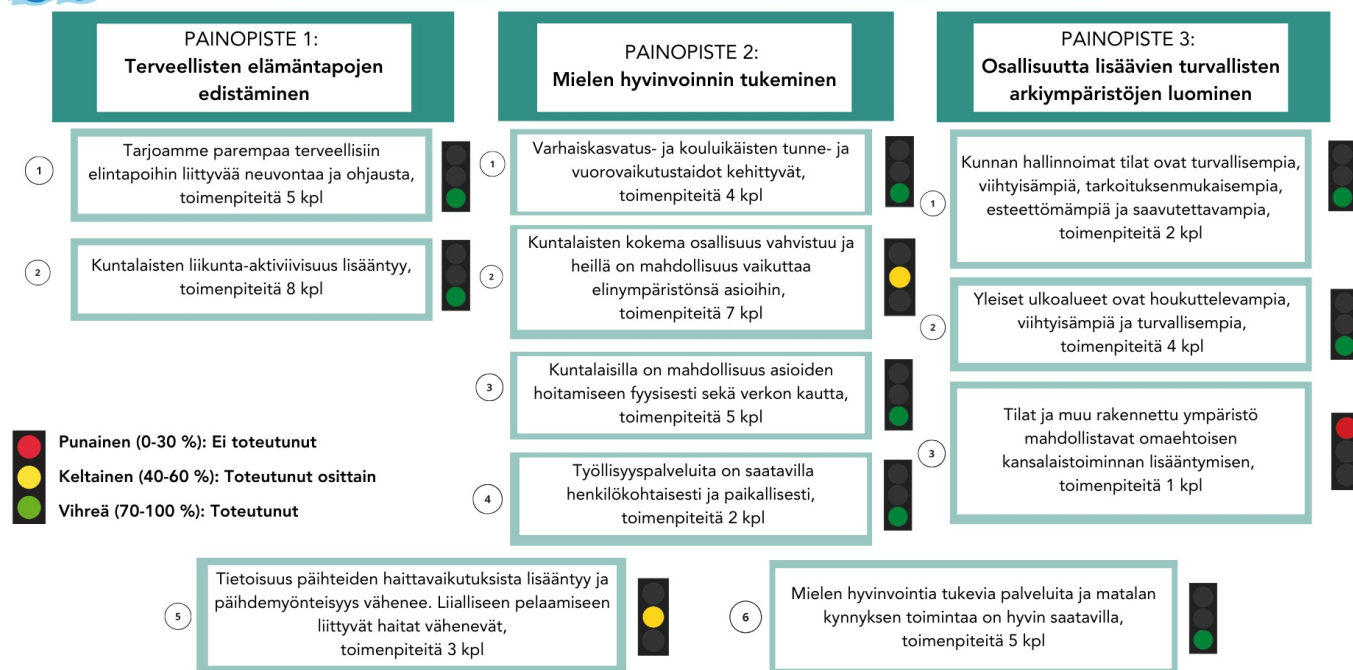
Painopisteillä oli siis yhteensä yksitoista (11) tavoitetta, joihin linkittyi neljäkymmentäkuusi (46) eri toimenpidettä.

Tavoitteet (kuva 2) ja toimenpiteet on arvioitu liikennevalomallilla.

- **Punainen (0-30 %):** Ei toteutunut
- **Keltainen (40-60 %):** Toteutunut osittain
- **Vihreä (70-100 %):** Toteutunut

HYVINVOINTISUUNNITELMA 2021-2025, arviointi

KUVA 2. Laajan hyvinvointisuunnitelman 2021-2025 tavoitteiden arviointi edellä mainitun liikennevalomallin mukaisesti.

Toimenpidetasolla arvioituna neljästäkymmenestä kuudesta toimenpiteestä:

- 33 toteutui (70-100 %)
- 11 toteutui osittain (40-60 %)
- 2 ei toteutunut (0-30 %)

Hyvinvoinnin vuosikellon käyttöönotto (perusopetus) ja kehitetään osallistavaa budjetointia (tekniset palvelut) eivät toteutuneet kuluneen valtuustokauden aikana. Perusopetuksessa ei suoranaisesti siirrytty hyvinvoinnin vuosikellon käyttöönottoon (Rovaniemen malli), mutta keskusteluja vuosikelloa suunniteltaessa käytiin muun muassa nuorisopalveluiden ja hyvinvointikoordinaattorin kanssa esimerkiksi liittyen teemapäiviin ja teemaviikkoihin.

Osittain toteutuneiden toimenpiteiden osalta moni asia on edistynyt ja ottanut selkeitä askelia eteenpäin. Osittain toteutuneiksi nämä ovat jääneet muun muassa niiden riittämättömän jalkautumisen ja suunnitelmallisuuden myötä. Toimenpiteet ovat kuitenkin sisältäneet paljon yksittäisiä toimivia tekoja.

Tarkemmin toimenpiteiden toteutumista pääset tarkastelemaan liitteestä 1. Jokainen toimiala ja yksikkö on kommentoinut omia vastuutoimenpiteitään sekä niiden toteutumista valtuustokauden aikana. Lisäksi oheisen taulukon viimeisessä sarakkeissa on myös nostettu esille kehittämiskohteita ja huomioon otettavia asioita tulevaisuudessa.

Laajan hyvinvointisuunnitelman painopisteitä on myös huomioitu vuodesta 2023 eteenpäin talousarvioissa ja näitä toimiala- ja yksikkökohtaisia tavoitteita on seurattu ja arvioitu kolmannesvuosiraporteissa sekä tilinpäätöksissä.

1.3 Alueellinen hyvinvointisuunnitelma vuosille 2023-2025

Alueellinen hyvinvointikertomus on asiakirja, joka kuvaa hyvinvoinnin ja terveyden edistämistä tietyllä hyvinvointialueella (THL 2023).

Etelä-Savon hyvinvointialueen alueellinen hyvinvointisuunnitelma vuosille 2023-2025 sisälsi kolme (3) painopistettä sekä kuusi (6) strategista tavoitetta.

1. Sitoudumme hyvinvoinnin ja terveyden edistämiseen lisäämällä alueellista yhteistyötä

vahvistaaksemme asukkaiden osallisuutta ja yhdenvertaisuutta

- Tuemme monipuolisesti esteettömiä ja saavutettavia osallistumisen ja vaikuttamisen mahdollisuuksia
- Vähennämme eriarvoisuutta ja huono-osaisuutta lisäävää kehitystä ja tunnistamme ihmisen ainutlaatuisuuden, arvokkuuden ja yksilölliset tarpeet.

2. Investoimme kestävään hyvinvointiin kehittäen asukkaiden hyvän elämän edellytyksiä Etelä-Savossa

- Ohjaamme asukkaita elinympäristön kestävään hyödyntämiseen ja terveellisiin elintapoihin.
- Tuemme ja vahvistamme eri ikäisten asukkaiden omaehtoista toimijuutta ja toimintakykyä (ml. fyysinen, psyykkinen, sosiaalinen ja kognitiivinen toimintakyky).

3. Vahvistamme ja kehitämme turvallisuuskulttuuria ehkäisemällä hyvinvointia vaarantavia riskitekijöitä

- Ehkäisemme aktiivisesti tapaturmia, kiusaamista, häirintää ja väkivaltaa
- Suojaamme mielen hyvinvointia ja edistämme päihteetöntä elämäntapaa.

Hyvinvointialueen laatimaan laajaan hyvinvointikertomukseen (2023-2025) pyydettiin kuntakohtaisia tiivistelmiä mainittujen painopisteiden ja tavoitteiden näkökulmasta.

Mäntyharju korosti kommentissaan seuraavia toimia vuosilta 2023-2025:

- Mäntyharju on laajalti mukana olennaisissa alueellisissa verkostoissa sekä edistää hyvinvointia omassa kunnassa vahvalla yhteistyöllä.
- Kunnassa on toteutettu ja toteutetaan lukuisia hankkeita. Osallisuus ja yhdenvertaisuus ovat mukana näiden hankkeiden toteuttamisessa.
- Maksutonta liikuntaneuvontaa on kehitetty ja jalkautettu hanketoiminnalla osaksi kunnan peruspalveluita vuodesta 2023 lähtien.
- Liikunta- ja kulttuuriavustuksien avulla tuettiin yhdistyksiä ja seuroja, jotka ovat tarjonneet laaja-alaisia mahdollisuuksia eri ikäisille kuntalaisille.
- Ehkäisevän päihde- ja mielenterveystyön poikkihallinnollinen suunnitelma valmistui vuosille 2024-2025.

1.4 Muut asiakirjat

Paikalliset:

- [Mäntyharjun kulttuurihyvinvointisuunnitelma 2022-2025](#) (2021)
 - [Välikirjoitus 2022-2023 \(2024\)](#)
- [Mäntyharjun kulttuurikasvatussuunnitelma](#) (2022)
- Mäntyharjun opiskelijahuoltosuunnitelma (perusopetus ja lukio)
- [Mäntyharjun pelikasvatussuunnitelma](#) (2023)
- [Mäntyharjun päihdekasvatussuunnitelma](#) (2023)
- [Ehkäisevän päihde- ja mielenterveystyön suunnitelma vuosille 2024-2025](#) (2024)

Alueelliset:

- [Puhtaasti paras! Etelä-Savo Saimaan maakuntastrategia 2030](#)
- [Etelä-Savo Maakuntaohjelma 2022-2025](#)
 - Uuden maakuntaohjelman valmistelu aikataulutetaan siten, että maakuntavaltuusto voi hyväksyä sen vuoden 2025 loppuun mennessä.
- Etelä-Savon lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma ja toimintaohjelma vuosille 2023 -2025
- [Ikäystävällinen Etelä-Savo - Etelä-Savon hyvinvointialueen ikäohjelma vuoteen 2030](#)
- [Vaikuta, asukkaiden osallisuus Etelä-Savon voimavarana. Osallisuusohjelma.](#)
- [Etelä-Savon kulttuuristrategia vuosille 2022-2025.](#) Etelä-Savon maakuntaliitto
- [Elinikäinen oppiminen, ohjaus ja nuorisotakuu Etelä-Savossa.](#) Koulutus ja osaamistaso nousee vuoteen 2030 ja elinikäisen oppimisen ja ohjauksen sekä nuorisotakuun strategiset tavoitteet vuosille 2022 - 2027
- [Mikkelin Seudun kävelyn ja pyöräilyn edistämishankkeet](#)

Valtakunnalliset:

- [Hyvinvoinnin, terveyden ja turvallisuuden edistäminen 2030 - Toimeenpanosuunnitelma](#)
- [Kansallinen mielenterveysstrategia ja itsemurhien ehkäisyohjelma vuosille 2020-2030](#)
- [Päihde- ja riippuvuusstrategia. Yhteiset suuntaviivat vuoteen 2030](#)
- [Ravitsemus- ja ruokasuositukset eri väestöryhmille](#)
- [UKK -instituutin liikkumisen suositukset eri väestöryhmille](#)

2 Hyvinvoinnin edistämisen toimet kunnassa ja yhdyspinnoilla

2.1 Kunta organisaationa

Hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen on koko kunnan yhteinen tärkeä tehtävä, johon osallistuvat kaikki toimialat ja yksiköt (kuva 3).

KUVA 3. Hyte-työ on poikkihallinnosta yhteistyötä läpi eri kuntasektoreiden (Kuntaliitto).

Kunnan terveydenedistämisaktiivisuuden ja siinä tapahtuvien muutoksien seuranta toteutetaan TEAviisarin avulla, joka kerää tietoa kattavasti huomioiden eri hyvinvoinnin osa-alueet ja palvelun tuottajat. Hyte-työtä ja siihen panostamisen merkitystä korostaa myös vuonna 2023 voimaan tullut kuntien HYTE-kerroin, jonka mukaan kunta saa euroja, valtionosuuden lisäosaa.

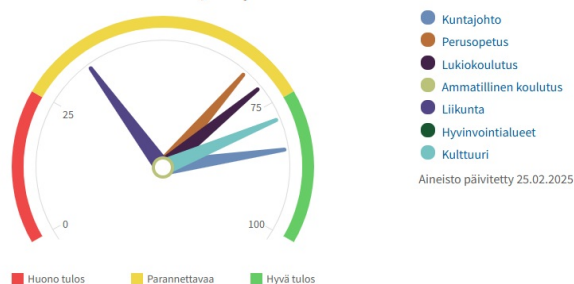
Kunnan strategia ja laaja hyvinvointisuunnitelma 2021-2025 on ohjannut vahvasti hyte-työn päälinjoja, mihin kuluneen valtuustokauden aikana on erityisesti keskitytty. Strategiaan sekä suunnitelmaan on kuitenkin laajasta teemasta priorisoiden tehtyä nostoja eli toimialat ja yhteistyötahot tekevät olennaista hyte-työtä myös muiden kuin mainituissa asiakirjoissa nostamien teemojen äärellä. Näitä toimia on nostettu esille toimialakohtaisesti.

2.1.1 TEAviisari

[TEAviisarin](#) tiedot kuvaavat terveydenedistämisaktiivisuutta eli kunnan toimintaa asukkaidensa terveyden ja hyvinvoinnin edistämiseksi (THL 2023a). Se kertoo nimenomaan, kuinka hyvin lakisääteinen hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen toteutuvat kunnassa (Pelkonen & Wiss 2023b). TEAviisari sisältää seitsemän osa-alueetta, jotka ovat kuntajohto, perusopetus, lukiokoulutus, ammatillinen koulutus, liikunta ja kulttuuri. Myös hyvinvointialueen toimintoja arvioidaan TEAviisarin avulla. Tiedot perustuvat kunnan viranhaltijoiden yhteiseen arviointiin kyselylomakkeiden eri kohdista. THL toteuttaa myös tietojen tarkastelua ja mahdollisia auditointeja jälkikäteen. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos kerää kahden vuoden välein tietoja kunnan eri toimialojen hyvinvoinnin ja terveyden edistämistyöstä. Parillisina vuosina kerätään tuloksia liikunnasta ja lukio - ja ammatillisesta koulutuksesta ja parittomina vuosina kuntajohdosta ja kulttuurista ja perusopetuksesta. (THL 2023a).

Mäntyharjun kunnan TEAviisari tulokset ovat kohentuneet kuntajohdon ja perusopetuksen osalta, kulttuuri on pysynyt samoissa lukemissa ja vastaavasti liikunnan tulos on heikentynyt merkittävästi. Lukion tulos päivittyi kevään 2025 aikana (kuva 3).

Kaikki sektorit : Mäntyharju 2024

Pisteet	2024	2023	2022	2021
Kaikki sektorit	67	75	69	60
Kuntajohto	..	84	..	59
Perusopetus	..	67	..	57
Lukiokoulutus	..	..	71	..
Ammatillinen koulutus	..	..	..	..
Liikunta	35	..	78	..
Hyvinvointialueet	..	..	..	..
Kulttuuri	..	78	..	78

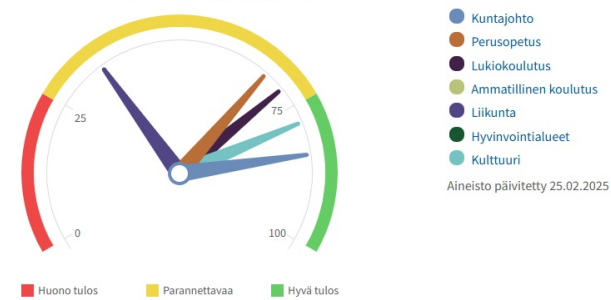
KUVA 3. Mäntyharjun kunnan TEAvisarin kokonaistulos sekä teemoittaiset tulokset vuosilta 2021-2024.

Olenneaisimpina huomioina ja kehittämiskohteina TEAvisarista:

- Kuntajohto:
 - Kestävän kehityksen huomioiminen tulevassa laajassa hyvinvointisuunnitelmassa 2025-2029
- Perusopetus:
 - Oppilashuoltotyöryhmän säännöllisempi kokoontuminen
 - Toimintamallien kehittäminen: Istumisen vähentämiseksi ja aktiivisuuden lisäämiseksi sekä yksinäisyyden vähentämiseksi
 - Osallisuuden kehittäminen: Huoltajien ja oppilaiden vaikutusmahdollisuudet
- Liikunta:
 - Liikunnan edistämisen strategioissa
 - Laajempi tiedonkeruu
 - Osallisuuden kehittäminen: Seurojen edustajien asiantuntijaelin/yhdistysten ja liikuntatoimen yhteiskokous sekä osallistuva budjetointi
- Kulttuuri:
 - Hyvinvointialueyhteistyön kehittäminen, kulttuurihyvinvointi

Alueellisessa vertailussa Mäntyharjun tulokset ovat koko maata ja Etelä-Savon hyvinvointialueen kuntia korkeammat suurimmassa osassa teemoista, ainoastaan liikunnan tulos jää merkittävästi alhaisemmaksi (kuva 4).

Kaikki sektorit : Mäntyharju 2024

Pisteet	Mäntyharju	Etelä-Savon hyvinvointialue	Koko maa
Kaikki sektorit	67	66	70
Kuntajohto	84	75	83
Perusopetus	67	66	64
Lukiokoulutus	71	54	67
Ammatillinen koulutus	..	74	66
Liikunta	35	64	69
Hyvinvointialueet	..	60	59
Kulttuuri	78	67	72

Aluevertailu

Mäntyharju

Koko maa

Etelä-Savon hyvinvointialue

+ Lisää alueita

Vuosivertailu

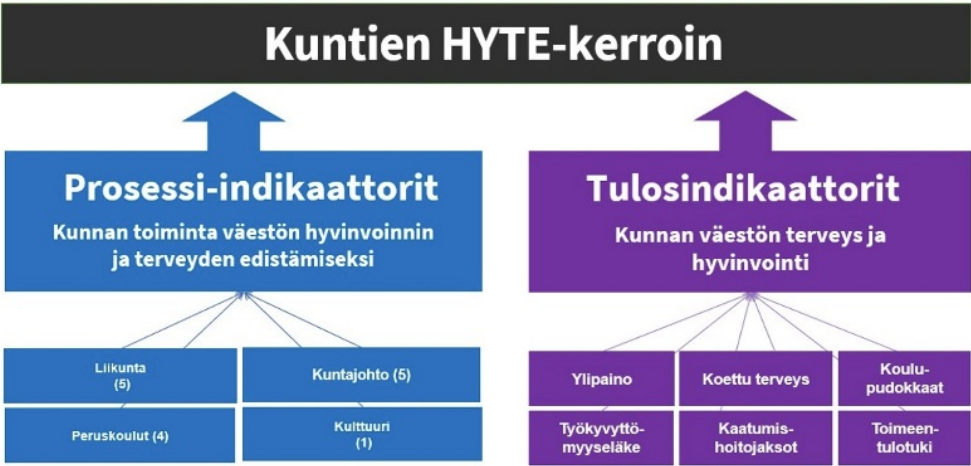
KUVA 4. Mäntyharjun TEAviisari tulos (25.2.2025) verrattuna Etelä-Savon hyvinvointialueen kuntien ja koko maan keskiarvoon.

2.1.2 HYTE-kerroin

Vuoden 2023 alusta otettiin käyttöön hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen valtionosuuden lisäosa eli HYTE-kerroin, johon kunta voi vaikuttaa sen omilla toimillaan. Tämä ei ole korvamerkittyä, vaan yleiskatteellista eli se sisältyy kunnan saamaan valtionosuuteen. (THL 2024).

HYTE-kerroin koostuu prosessi-indikaattoreista ja tulosindikaattoreista. Yksi keskeinen peruste valituille indikaattoreille on, että tiedot saadaan kaikista kunnista. Indikaattorien soveltuvuus arvioidaan määrää ajoin, eivätkä ne tule olemaan aina samoja. (THL 2024).

Indikaattoreita on kohtuullisen monta (yhteensä 21), jotta toimintaa voidaan tarkastella laaja-alaisesti (kuva 5). Indikaattorit kuvaavat edellytysten luomista vaikuttavalle ja koordinoitulle hyvinvoinnin ja terveyden edistämiselle.

KUVA 5. Kuntien HYTE-kerroin koostuu prosessi-indikaattoreista ja tulosindikaattoreista (THL 2024).

Prosessi-indikaattorit (15 kpl):

Kuvaavat nykytilannetta ja vastaavat kysymykseen: "Minkälaista kunnan hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen

työ on." Prosessi-indikaattoreiden tiedot saadaan TEAvisarin kautta neljästä eri teemasta, jotka ovat kuntajohto (5), liikunta (5), perusopetus (4) ja kulttuuri (1) eli yhteensä viisitoista, 15 kpl.

Prosessi-indikaattorien keskiarvo oli Mäntyharjussa vuonna 2024 73 (Vuonna 2023: 87, Vuonna 2022: 87, Vuonna 2021: 70), arvot 0-100. Tämä keskiarvo on 50 % HYTE-kertoimesta.

Viidestätoista prosessi-indikaattorista muutosta oli tullut kolmessa, nimenomaan laskua verrattuna aiempien vuosien tulokseen (100 -> 0):

- Kunta kutsuu säännöllisesti koolle liikuntaseurojen ja yhdistysten yhteiskokouksen, **ei toteudu**
- Liikunnan edistämistä vastaavat viranhaltijat osallistuvat toimielinten vaikutusten ennakkoarviointiin, **ei toteudu**
- Koulussa noudatetaan Valtion ravitsemusneuvottelukunnan kouluruokailusuositusta koululounaan ja välipalojen järjestämisessä, **ei toteudu**

Tulosindikaattorit (6 kpl):

Tulosindikaattorit kuvaavat hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen tuloksellisuutta väestötasolla eli niiden avulla mitataan muutosta. Jos jonkin indikaattorin arvo on jo tavoitetilanteessa, saa kunta sen osalta maksimipisteet. Ongelman yleisyyttä kuvaavissa indikaattoreissa tavoitetasona pidetään alle 5 % esiintyvyyttä kohdejoukossa. (THL 2024).

Tulosindikaattorien keskiarvo oli Mäntyharjussa 46 vuonna 2024 (Vuonna 2023: 55, Vuonna 2022: 62, Vuonna 2021: 42). Tämä keskiarvo on 50 % HYTE-kertoimesta.

Laskennassa etsitään jokaisen tulosindikaattorin kohdalla kaikkien kuntien pienin erotus ja suurin erotus. Suurin erotus kuvaa parasta positiivista kehitystä. Kuntakohtaiset pistemäärät skaalataan edellä mainittujen minimien ja maksimien avulla. Suurimmasta erotuksesta tulee arvo, jolla tulosindikaattorista saa sata pistettä ja pienimmästä erotuksesta arvo, jolla tulosindikaattorista saa nolla pistettä. Loput pistemäärät nollan ja sadan pisteen välillä määräytyvät sen mukaan, mihin kohtaan erotusten vaihteluväliä kunnan erotus osuu (THL 2024).

Alhaisempi skaalautunut tulosindikaattorin luku ei kerro kuntatasoisesti kuitenkaan koko totuutta. Esimerkiksi Mäntyharjussa vuonna 2023 8.- ja 9.-luokkalaisten ylipainoisten osuus laski, mikä on itsessään positiivinen tulos. Skaalautuneilla luvuilla kyseinen positiivinen muutos johti kuitenkin alhaisempaan tulokseen verrattuna aiempiin vuosiin.

Prosessi-indikaattorien keskiarvon (73) ja tulosindikaattorin keskiarvon (46) keskiarvo muodostaa Mäntyharjun HYTE-kerroin arvon.

Mäntyharjulla HYTE-kerroin vuonna 2024 on siis 60 (Vuonna 2023: 71, Vuonna 2022: 74 ja vuonna 2021: 56). Mäntyharjun HYTE-kerroin on Etelä-Savon kunnista viidenneksi suurin.

Euroina tämä tarkoittaa valtionosuuden lisäosaa, jonka suuruus on vuonna 2024: 131 100 € (Vuonna 2023: 110 800 €, Vuonna 2022: 118 400 €, Vuonna 2021: 90 300 €)

Oheisesta [linkistä](#) pääset tarkastelemaan tarkemmin HYTE-kertoimen indikaattorit ja niiden tunnusluvut sekä muutokset Mäntyharjussa.

2.1.3 Hyvinvointi-indikaattori (Kuntaliitto)

Kuntaliiton (2023b) Hyvinvointi-indikaattori on koonti-indikaattori laaja-alaisen hyvinvoinnin mittaamiseksi ja sen tarkoituksena on tarjota tilannekuvatietoa kuntien käyttöön.

Hyvinvointi-indikaattori koostuu kolmesta osa-alueesta ja yhteensä kolmestatoista indikaattorista. Osa-alueet (elintaso, yhteisyyssuhteet ja itsensä toteuttaminen) saavat omat kokonaistuloksensa. Näiden perusteella lasketaan lopullinen tulos, joka on suhteutettu keskiarvoon (100). Indikaattorissa on suhteutettu keskiarvovastauksia siten, että keskiarvo saa arvon 100 ja keskiarvoa huonommat tulokset alle 100 ja keskiarvoa paremmat tulokset suuremman arvon kuin 100.

Erik Allardtin hyvinvoinnin osa-alueet -jaotteluun perustuvat osa-alueet ovat:

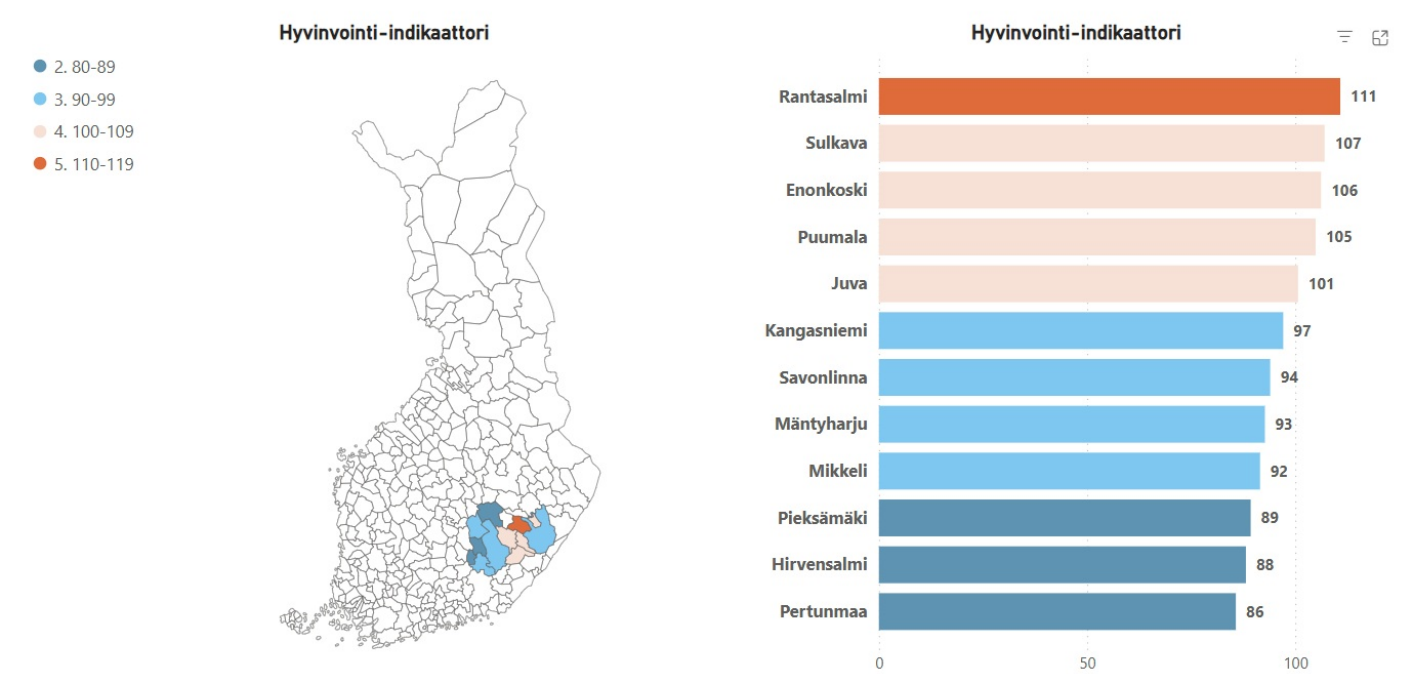
Elintaso (Having)	Yhteisyyssuhteet (loving):	Itsensä toteuttaminen (being)
• Veronalaiset tulot, /1000as • Toimeentulotukea saaneissa kotitalouksissa asuvat henkilöt,	• Perusterveydenhuollon mielenterveyskäynnit yhteensä / 1 000 asukasta	• Äänestysaktiivisuus • Pitkäaikaistyöttömät, % työvoimasta

% asukkaista - Työkyvyttömyyseläkettä saavat 25 - 64-vuotiaat, % vastaavan ikäisestä väestöstä - Sairastavuus-indeksi, ikävakioitu - Ahtaasti asuvat % - Koulutuksen ulkopuolelle jääneet 17 - 24-vuotiaat, % vastaavan ikäisestä väestöstä	- Erikoissairaanhoidon avohoitokäynnit, psykiatria / 1000 18 vuotta täyttänyttä - Poliisin tietoon tulleet henkeen ja terveyteen kohdistuneet rikokset / as - Yhden hengen asuntokuntien osuus kaikista asutokunnista	Kirjastolainausten kokonaismäärä
---	---	--

Edellä mainittujen osa-alueissa Mäntyharjun pisteytys vuonna 2023 (Vuonna 2022):

- Elintaso 98 (95)
- Yhteisyyssuhteet 86 (84)
- Itsensä toteuttaminen (99)

Hyvinvointi-indikaattoria on mahdollista verrata aiempiin vuosiin sekä eri alueisiin ja kuntiin (kuva 5). Mäntyharjun hyvinvointi-indikaattorin keskiarvon tulos oli 93 eli alle 100 (keskivertoa heikompi). (Kuntaliitto 2023b).

Kuva 5. Etelä-Savon hyvinvointi-indikaattoreiden keskiarvotulokset parhaimmasta heikompaan vuonna 2023. Mäntyharjun tulos on alueellisesti vertailtuna neljänneksi heikoin (Kuntaliitto 2023b).

Aiempiin vuosiin verrattuna Mäntyharjun tulos on pysynyt hyvin samankaltaisena (vuonna 2022:90 ja vuonna 2021:91)

2.2 Sivistyspalvelut

Varhaiskasvatus. Varhaiskasvatuksessa oli huhtikuussa 2024 136 lasta mukaan lukien päiväkotitoiminta Mustikkatassu, perhepäivähoito ja esiopetusta täydentävä varhaiskasvatus. Varhaiskasvatuksessa lasten määrä on pysynyt melko samalla tasolla, vaikka syntyvyys on laskenut. Muuttoliike kuntaan on näkynyt esim. vuonna 2020 syntyneiden osalta. Varhaiskasvatukseen osallistuu enemmän lapsia kuin vuonna 2020 kuntaan syntynä elävänä. Mäntyharjulla lasten keskimääräinen osallistumisaste varhaiskasvatukseen on 80 %, joka on valtakunnan keskitasoa.

Varhaiskasvatuksen toimintasuunnitelmissa on viime vuosina painotettu tunne- ja ruokakasvatusta, luontoa, leikkiä ja liikuntaa sekä osallisuutta ja yhteisöllisyyttä.

Varhaiskasvatus on ollut mukana useammassa hankkeessa kuluneina vuosina:

- Ilo kasvaa ulkona -hanke (Hankeyhteistyö 2020-2021)
 - Tavoitteena oli lisätä lasten fyysistä aktiivisuutta jalkauttamalla luontoliikunta varhaiskasvatukseen sekä esi- ja alkuopetuksen toimintakulttuuriin
 - Toimenpiteet:
 - Tunteet hukassa -metsäseikkailun ohjaajakurssi
 - Ilo kasvaa ulkona- työpajat
 - Yhteistyö Reissupolun kanssa, mm. Karhuveistoksen julkistustilaisuus ja talvitempaus perheille.
- Kokoava - Kokonaisvaltaista ruokakasvatusta perusopetukseen ja varhaiskasvatukseen (Hankeyhteistyö lukuvuonna 2022-2023)
 - Tavoitteena oli vahvistaa varhaiskasvattajien ja opetushenkilöstön ruokakasvatuksen sisältöosaamista ja pedagogista ammattitaitoa
 - Toimenpiteet:
 - Varhaiskasvatuksen ruokakasvatustyöryhmä
 - Ruokakasvatuksen nykytilan arviot
 - Ruokakasvatuksen pyöreä pöytä -tilaisuudet syksyllä 2022 ja keväällä 2023
 - Makuraati päiväkotilounaasta (3-5 -vuotiaat)
 - Maukasta menoa -toiminnallinen perheiltä ja hankkeen päätöstopaus keväällä 2023
 - Yksikössä kiinnitettiin huomiota mm. ruokapuheeseen, osallisuuteen, pedagogiikkaan ja ruokakulttuuriin.
- Lasten ja nuorten Etelä-Savo-hanke (Kasvun ja oppimisen tuen yhteensovittava kehittäminen 2022-2023)
 - Tavoitteena oli inklusion kehittäminen varhaiskasvatuksessa ja esi- ja perusopetuksessa, monialaisen yhteistyön kehittäminen ja osaamisen vahvistaminen.
 - Toimenpiteet:
 - Vaativan varhaiskasvatuksen, esi- ja perusopetuksen erityisen tuen, ennaltaehkäisevien toimintamallien ja varhaisen tuen toimivat monialaiset toimintamallit
 - Varhaiskasvatuksen, esi- ja perusopetuksen monialaisten toimintamallien kuvaus vaativan erityisen tuen, ennaltaehkäisevien toimintamallien ja varhaisen tuen kehittämisen osalta
 - Erilaisten monialaisten työpari- tai tiimimallien ja konsultointien kokeilu ja arviointi osana toimintamallien kehittämistä

Lisäksi Päiväkotitoimintakassu on mukana useissa valtakunnallisissa ja alueellisissa ohjelmissa sekä piloteissa, jotka edistävät ja tukevat kokonaisvaltaisen hyvinvoinnin näkökulmasta lapsia. Viimevuosien ohjelmia ja pilotteja: Liikkuva varhaiskasvatus -ohjelma, Tanssin taikaa ja tasapainoa (ESLi), Lukeva varhaiskasvatus -pilotti ja Tietotekniikka ja kommunikaatiokeskus Tikoteekki. Uusimpana keväällä 2025 on startannut pilottina Luontopainotteinen ryhmä, luonnossa kotonaan -toiminta osana varhaiskasvatuksen pedagogiikkaa. Luontopainotteisen ryhmän tavoitteena on lasten luontoyhteyden vahvistaminen, sopivalla hetkellä tiedon jakamisen ja oppimisen tukeminen sekä luontotaiteen edistäminen.

Perheiden avoin kohtaamispaikka Puuhala. Puuhala on vakiinnuttanut paikkansa Monitoimihalli Kisalassa perjantai aamupäivisin. Toiminta on ollut viimeisten vuosien aikana kunnan organisoimaa vahvassa yhteistyössä seurakunnan kanssa, kun Eloisan työnkuvat muuttuivat ja perheohjaajan resurssi poistui. Puuhala on tärkeä kohtaamispaikka lapsiperheille ja se mahdollistaa vertaistuellisen keskustelun sekä liikunnalliset aktiviteetit Volttitalissa. Lisäksi Puuhalassa on myös vuosien aikana käynyt useita vierailijoita, kuten Etelä-Savon Liikunta, Mäntyharjun Virkestys, Setlementti ja Eloisan työntekijöitä. Puuhalan väkimäärä on kasvanut vuosien aikana ja se on vakiintunut noin 30 kävijään/kerta. Vuodesta 2024 saakka Puuhalassa tarjottava välipalaperheille on ollut maksuton (sivistyslautakunta 19.10.2023 § 84)

Perusopetus. Perusopetuksessa on oppilaita noin 470. Perusopetuksen oppilasmäärä on pysynyt melko samana kuluneiden vuosien aikana huolimatta siitä, että ikäluokat ovat pienentyneet. Muuttoliikkeen vaikutus näkyy siis myös perusopetuksessa.

Yhtenäiskoulun toimintaa on kehitetty viime lukuvuosina hanketoiminnalle. Energistä oppimista -hanke käynnistyi 08/2024 ja sen tarkoituksena on kehittää yhtenäiskoulun toiminnallista liikuntakulttuuria erilaisin keinoin. Yhtenäiskoululla on toiminut hankerahoituksella koulunuorisotyöntekijä (100 %) elokuusta 2024 alkaen (Kaikki Koulussa -hanke). Hankkeiden myötä on esimerkiksi tehty välinehankintoja koululle sekä järjestetty monipuolista välituntitoimintaa.

Koulupäivän aikana ja koulupäivän jälkeen monipuolisen ja maksuttoman harrastustarjonnan mahdollistavat Harrastamisen Mäntyharjun mallin -hanke (Opetus- ja kulttuuriministeriö) sekä Koulun kerhotoiminnan kehittämisen -hanke (Opetushallitus). Lukuvuosien aikana on ollut keskimäärin 13 kerhoa tarjolla per lukuvuosi. Kerhojen teemat ovat hyvin monipuolisia (kulttuuri, liikunta, tiede, välituntitoiminta) ja ne pohjautuivat vuosittaisiin oppilastoivekyselyihin. Kerhojen toteuttajina toimivat paikalliset järjestöt sekä koulun henkilökuntaa.

Yhtenäiskoulu on monikulttuuristunut vuosien aikana. S2-oppilaiden kielitaidon edistämiseksi sekä koulun ja kodin välisen yhteistyön edistämiseksi kouluun on palkattu (3/2025) määräaika-ajan perusopetuksen opettajan muun kielisten oppilaiden ja heidän huoltajiensa parissa työskenteleyn.

Lukio. Mäntyharjun lukiossa on opiskelijoita 130. Lukema on pysynyt samankaltaisena viimeisten lukuvuosien aikana.

Syksyllä 2023 lukiolla starttasi Etelä-Savon Liikunta Ry:n (ESLin) koordinoima Liikkuva opiskelu -pilottitoiminta, jonka tavoitteena oli lisätä opiskelijoiden fyysistä aktiivisuutta ja opiskelukykyä kehittämällä aktiivisuutta tukevaa toimintakulttuuria oppilaitoksissa, lisäämällä opiskelupäiviin liikettä ja liikkumisen mahdollisuuksia sekä lisäämällä yhteistyötä eri toimijoiden välillä. Pilotin myötä lukiolla järjestettiin esimerkiksi erilaisia välituntitoimintoja. Toiminta on myös jalkautunut hyvin lukiolla koulutettujen Liikuntatutoreiden myötä. Tällä hetkellä lukiossa toimii yhdeksän (9) liikuntatutoria ja toiminnan jatkuvuutta suunnitellaan.

Liikuntatutoreiden lisäksi myös opiskelijakunta on järjestänyt muun muassa useita teemapäiviä.

Mäntyharjun lukio nappasi Etelä-Savon ykkössijan Uutistoimisto STT:n vuosittain tekemässä lukiovertailussa vuonna 2024. Lukio on aiemminkin pärjännyt kyseisessä vertailussa ollessaan Etelä-Savon ykkönen vuonna 2019. Vertailussa tarkastellaan lukiolaisten peruskoulun päättötodistusten keskiarvoja suhteessa ylioppilaskirjoitusten todistuksiin.

Nuorisopalvelut. Valtuustokauden aikana ei ole tapahtunut suuria kävijämäärämuutoksia. Vuosittain nuorisotila Askeleella käy noin 1 300 nuorta. Myös etsivän nuorisotyön asiakasmäärät ovat pysyneet viime vuoteen verrattuna vastaavina (2024:69 ja 2023:68). Nuorten työpajalla oli vuonna 2024 16 sopimusasiakasta (2023: 16 ja 2022: 14). Nuorten työpajalla on kehitetty opiskelun tuen palveluita toiselle asteelle (TUVA-yhteistyö) esimerkiksi ESEDU:n kanssa. Tuva-opiskelijoilla on ollut mahdollisuus suorittaa opintojaan nuorten työpajalla, joka on toiminut vaihtoehtoisena oppimisympäristönä. Kuntouttavan työtoiminta siirtyi hyvinvointialueille vuonna 2023. Hyvinvointialueen kanssa toteutettavan yhteistyön myötä nuorten työpajan asiakasmäärä oli 29.

Tämän lisäksi nuorisohjaajat kohtaavat nuoria erilaisissa tapahtumissa. Nuorisopalvelut ovat järjestäneet esimerkiksi Päihdeettömät päättäjät (2023), useita kesäajan aktiviteetteja (mm. padelia, suppailua, Juhannusetkot, Veljesniemi nuorisotilana), Askel goes kirjasto -tapahtumat, laneja ja reissun Linnanmäellä IikWeek -tapahtumaan.

Koulunuorisotyö oli vahvasti osana kouluarkea lukuvuonna 2023-2024 nuorisohjaajien myötä. Koulunuorisotyön kehittämiseksi ja toimintamallin vakiinnuttamiseksi keväällä 2024 haettiin hankerahoitusta, jonka myötä elokuussa 2024 käynnistyi Kaikki koulussa -hanke. Hankkeen aikana on tarkoitus muun muassa laatia koulunuorisotyön toimintasuunnitelma.

Tapahtumien äärellä nuorisopalvelut on jakautuneet Rantapuistoon ja sen lähiympäristöön päättäripäivänä sekä Venetsialaisina. Nuorisopalvelut ovat organisoineet toimintaa yhteistyössä alueen eri tahojen kanssa. Nuorisopalveluiden toimintaa on suunniteltu ja toteutettu nuorten toiveiden mukaisesti.

Kuntaliitoksen myötä Mäntyharjussa on kaksi nuorisotilaa, Askel ja PNT. Lisäksi etsivän nuorisotyön kentän laajenemisen sekä Hirvensalmen kunnan yhteistyön myötä etsivän nuorisotyön tehtäviä jaettiin alueittain.

Liikuntapalvelut. Liikuntaneuvonnan hankkeet:

- Liikutaan! -hanke (06/2023-06/2024):
 - Hankkeen tarkoituksena oli käynnistää liikuntaneuvontapalvelu, aktivoida vähän liikkuvia sekä kehittää ja vahvistaa paikallista liikuntakulttuuria
 - Hankkeen pääkohderyhmä oli työikäiset ja ikäihmiset
 - Hankkeen puitteissa hankittiin kaksi lainattavaa kuntosalikorttia kirjastolle sekä Pickleball-välineiden hankinta kylätalolla
 - Kisalan avoimet ovet 1 krt/vko
 - Yksilöasiakkaita oli 17 sekä lisäksi ryhmäohjauksia mm. järjestöille ja mielenterveys- sekä päihdekuntoutujille.
 - Liikunnallisten tapahtumien toteuttaminen yhteistyössä hyvinvointikoordinaattorin kanssa (Ikiliikkujaviikko, Perhepuuhailut, Kehitysvammaisten leiripäivän toiminnallinen rastirata, vanhustenviikon liikuntapäivä ja luustoviikon päätapahtuma)
 - Yhteiskuljetukset (3 kpl) Mikkelin uimahalliin
- VirtaavaVoima - Liikunnallinen perheyhteisö -hanke (08/2024-12/2024)
 - Jatkohanke edelliselle, tällä kertaa pääkohderyhmä lapset ja lapsiperheet
 - Yhteistyön tiivistyminen ja laajentuminen alueen toimijoiden kanssa.
 - Hyviö -palvelun käyttöönotto
 - Sportyplanner käyttöönotto
 - Liikuntaneuvonnan yksilöasiakkaita yhteensä 15, joista prosessimaisen yksilöneuvonnan asiakkaita oli 11. Prosessimaisella liikuntaneuvonnalla tarkoitetaan ohjausta, joka käsittää alku- ja loppukeskustelut sekä -mittaukset. Ryhmäohjauksia useille järjestöille mm. eläkeläisjärjestöt.
 - Liikunnalliset tapahtumat (Perhepuuhailut, Kehitysvammaisten viikolla liikuntatapahtuma ja

Liikunnallinen Jouluseikkailu)

- Yhteiskuljetukset (2 kpl) Mikkelin uimahalliin
- Liikuntaneuvonnan Sillat - (01/2025-12/2025)
 - Liikuntaneuvonnan Sillat- hankkeen tarkoituksena on edistää alueen liikuntaneuvontaa kohti prosessimaisempaa ja vaikuttavampaa toimintamallia ja vahvistaa entisestään alueen yhdyspintatyötä sekä eri ikäisten palvelupolkuja.
 - Hanke huomioi vuoden vaihteessa voimaan astuvan kuntaliitoksen, Pertunmaan liittymisen Mäntyharjuun. Hankkeen myötä liikuntaneuvonta kohdentuu myös uuteen kohderyhmään, nuoriin ja opiskelijoihin.
 - Lisäksi hankkeessa edistetään luontoliikunnan mahdollisuuksia ja merkityksiä osana liikuntaneuvontaa ja liikunnanohjausta.

Kunnan liikuntapaikoista on tarkasteltu Monitoimihalli Kisalan (Mäntyareena ja Volttisali) sekä Yhtenäiskoulun ja Lukion tilavarauksia. Kisalan käyttöaste on noussut erityisesti Mäntyareenan varauksien osalta (taulukko 1).

Taulukko 1. Timmi-tilavarauksjärjestelmästä saatujen käyttöraporttien mukaan Monitoimihalli Kisalan varausmäärät eri varausryhmien mukaan 2021-2024.

Tila:	Yhteensä:	Järjestöt, seurakunnat ja yritykset:	Yksityishenkilöt:	Kunta:
Mäntyareena	2021: 2113 2022: 2805 2023: 2898 2024: 2366	2021: 737 2022: 960 2023: 1060 2024: 1043	2021: 188 2022: 172 2023: 215 2024: 279	2021: 1188 2022: 1673 2023: 1623 2024: 1044
Volttisali	2021: 893 2022: 2425 2023: 2407 2024: 1934	2021: 264 2022: 913 2023: 864 2024: 895	2021: 56 2022: 188 2023: 133 2024: 161	2021: 573 2022: 1324 2023: 1410 2024: 878
Yhtenäiskoulun liikuntasali	2021: 197 2022: 513 2023: 644 2024: 720	2021: 97 2022: 158 2023: 129 2024: 101	2021: 79 2022: 296 2023: 309 2024: 296	2021: 21 2022: 59 2023: 206 2024: 323
Lukion pieni sali	2021: 660 2022: 791 2023: 998 2024: 819	2021: 274 2022: 311 2023: 414 2024: 406	2021: 2 2022: 0 2023: 0 2024: 21	2021: 384 2022: 480 2023: 584 2024: 392

Perinteisten liikuntatapahtumien, Laturetkiviikko ja Postilaatikkopyöräily, on kehitetty myös uusia liikuntatempauksia. Saadun palautteen perusteella kehitettiin Kisalaan heinäkuussa 2023 ensimmäisen kerran lauantain Perhepuuhailut -tapahtuma. Perhepuuhailuissa ajatuksena on, että kunnan työntekijät pitävät huolen tiloista ja välineistä, joten perhe voi keskittyä hauskanpitoon ja liikkumiseen. Heinäkuun 2023 jälkeen on järjestetty kolmetoista Perhepuuhailu -tapahtumaan. Keskimäärin Perhepuuhailuissa on 75 osallistujaa ja parhaimmillaan Kisalaan on saapunut väkeä lauantaina 216 (hlöä) Talviriehassa/Perhepuuhailuissa.

Viimeisimpänä liikuntatempauksena järjestettiin 430 -juhluvuoden kunniaksi Mäntyharju Liikkuu 43 h 0 min-tapahtuma Monitoimihalli Kisalassa ja lähiympäristössä. Tapahtumaan ja erilaisille liikunnallisille tunneille kertyi yhteensä 679 osallistujaa.

Kulttuuripalvelut. Valtuustokauden aikana hyväksyttiin sekä kulttuurikasvatussuunnitelma että kulttuurihyvinvointisuunnitelma. Molempien asiakirjojen arviointi ja raportointi valmistuu vuoden 2025 aikana ja näissä kuvataan tarkemmin kulttuurin tilastoja ja muutoksia sekä kehittämiskohteita tulevaan.

Kunnan kulttuuritoiminta koostuu usean toimijan yhteistyöstä: kansalaisopisto, kirjasto, kino, museot ja Mikkelin musiikkiopisto.

Kirjasto. Kirjastossa oli vuonna 2024 fyysisiä käyntejä 63 284 ja verkkokäyntejä 27 297. Käynnit ovat lisääntyneet aiempaan vuoteen verrattuna. Vuonna 2024 Mäntyharjun kirjasto oli yksi Palvelun aatelila-kilpailun finalistit. Finalistit muodostuivat Etelä-Savon asukkaiden ilmoittamista ehdotuksista perusteluineen.

Kirjastossa järjestetään kymmeniä tapahtumia vuoden aikana. Kirjasto on toteuttanut valtuustokauden aikana muun muassa räppityöpajan, Vauvabookin, joulukorttiaskarteluita, itsenäisyyspäivän etkot sekä osallistunut lukuisiin teemapäiviin ja -viikkoihin.

Vuonna 2022 käynnistyi kirjastolla myös Pelillisyyden kehittäminen pienen kunnan kirjastossa (PELAA) -hanke (2022-2023), jonka tavoitteena oli kehittää pelillisyyttä pienessä kirjastossa sekä kokeilla ja ottaa käyttöön uusinta peliteknologiaa. Hankkeen aikana kuntaan luotiin yhteinen pelikasvatussuunnitelma, jossa jokainen

yksikkö määritteli oman pelikasvatusympäristönsä sekä tunnisti käytössä olevia pelikasvatuksen menetelmiä ja työkaluja. Kirjastoon syntyi hankkeen aikana useita pelikulttuurin ja pelikasvatuksen työkaluja ja ympäristöjä. Hankkeessa tehtiin yhteistyötä laajasti niin paikallisen varhaiskasvatuksen kuin koulun ja nuorisotoimen kanssa ja toiveet pelikasvatuksen tukemiseen muovasivat hanketoimintaa. Kirjaston vanha käsikirjasto sai päivityksen uuden pelinurkan myötä ja kirjastoon luotiin pelidiplomi, jossa perehdytään pelikulttuuriin, tutustutaan tunteaitoihin ja opitaan uusia asioita pelaamalla erilaisia pelejä. Lisäksi kirjastoon luotiin mobiilipeli, jossa skannaamalla eri osastojen QR-koodeja opitaan käyttämään kirjastoa ja saadaan muun muassa tietoa pelien sisältösymboleista. Myös kouluyhteistyössä käytettävä lukudiplomi pelillistettiin; nyt kirjoja lukemalla voi ansaita hahmolleen erilaisia supervoimia. Hanke myös vakiinnutti pelitapahtumat, kuten Peliviikon, osaksi kirjastopalvelujen toimintaa.

Lisäksi kirjastossa toteutettiin Kirjastosta elämys-, oppimis- ja asiointikeskus (KIKE) -hanke (2021-2023), joka tavoitteena oli muuttaa Mäntyharjun kirjastoa elämys-, oppimis- ja asiointikeskukseksi. Uudistumisen myötä kirjastoon luotiin lasten kulttuurikasvatusympäristö sekä musiikin ja pelien elämys- ja oppimisympäristö, joka mahdollistaa musiikin tuotannon ja muun muassa peliturnausten toteuttamisen.

Kirjasto on myös koulun kanssa säännöllisesti tiiviissä yhteistyössä. Yhteistyöopettajien kanssa pidetään säännöllisesti palavereja, joissa toimintaa suunnitellaan. Yhteistyössä suunniteltiin muun muassa syksyllä 2023 käyttöön otettu Mäntyharjun lukudiplomi Lukusankari sekä lukuvuonna 2024-2025 toteutettu lukukilpailu. Kilpailun aikana lapset lukivat yhteensä yli 600 000 sivua. Paikalliseen opetussuunnitelmaan kuuluvan Kirjastopolun sisältöjä päivitetään yhteistyössä.

Kansalaisopisto. Vuonna 2024 kansalaisopiston kursseilla oli osallistujia 1 074 ja kursseja oli 124. Kansalaisopisto toteuttaa vuosittain musiikkimatineat ja on myös toteuttanut hankerahoituksella isompia tapahtumakokonaisuuksia (Rakkaudesta lauluun ja musiikkiin sekä Tilkkumessut) sekä on mahdollistamassa useiden isompien projektien toteutumista (esim. Lasten ja nuorten teatterit, Koirakiven Kesäteatteri, Senioriteatteri ja Pappilanparven kesäteatteri). Vuonna 2024 kansalaisopiston kursseilla tuotettujen tapahtumien osallistujamäärä oli 13 763.

Kansalaisopiston keräämän kurssipalautteen mukaan vuonna 2024 suurin osa kokee kurssit hyvinvointia edistäviksi (4,65, 1-5) ja uusia taitoja kartuttaviksi (4,31, 1-5). Kyseiset lukemat ovat pysyneet vuodesta toiseen korkeina.

Kansalaisopisto on myös merkittävässä roolissa Harrastamisen Mäntyharjun mallin -harrastustarjonnan monipuolistamisessa erityisesti kulttuurin ja luovien harrastuksien myötä. Kansalaisopiston kautta kerhotoiminnassa on mukana bändikerhot, pelikerho sekä kuviseikkailu.

Yritysvauhdittamo - nuorten yrittäjyydestä osallisuutta ja elinvoimaa (VAUHDITTAMO) -hanke käynnistyi syksyllä 2023. VAUHDITTAMO -hanke on Mäntyharjun kansalaisopiston toteuttama ja Euroopan unionin osarahoittama hanke ajalla 8/2023-1/2026. Vauhdittamo tarjoaa nuorille yrityksen perustamiseen ja liiketoiminnan kehittämiseen tähtäävää tietoa, neuvontaa, ohjausta ja valmennusta. Vauhdittamo on toteuttanut:

- Kahdet NuoriUra-festit Monitoimihalli Kisalassa
- Vuosi Yrittäjänä - opintokurssi, mukana 12 opiskelijaa
- Viikoittaisia Perjantai Porinoita
- 11 nuorta on perustanut yrityksen Vauhdittamon tuella
- Nuori Yrittäjä- podcast
- Vauhdittamo -tilan toteutus ja suunnittelu yhdessä nuorten kanssa

Vuonna 2024 on valmisteltu alueen seitsemän kansalaisopiston yhteistä koulutusportaalia, e-opisto.fi. Sen käyttöönotto tapahtuu vuoden 2025 aikana.

Ehkäisevä päihdetyö. Ehkäisevän toiminnan työryhmä kokoontui vuosittain 6-8 krt. Nostaja vuosilta 2021-2024:

- Tiedon tarjoaminen koskien riippuvuuksia ja avun saamista erilaisissa kohtaamisissa sekä tiedottamisen kautta (koonti sosiaaliseen mediaan sekä kunnan nettisivuille)
- Pelikasvatussuunnitelman sekä päihdekasvatussuunnitelman valmistuminen, sivistyslautakunta hyväksyi molemmat suunnitelmat 15.6.2023 (§56, §57). Näiden arviointi ja mahdollinen päivitys on tarkoitus toteuttaa kevään 2025 aikana.
- Mäntyharjun ehkäisevän päihde- ja mielenterveystyön suunnitelma vuosille 2021-2025, jonka tietopohjana hyödynnettiin Kouluterveyskyselyä, Mäntyharjun hyvinvointikyselyä, Ehkäisevä päihdetyö kunnissa -kysely (THL:n ja Avin organisoimana), Terve Suomi -tutkimusta, Etelä-Savon päihdetilannekyselyä ja Hyvän mielen kunta -tarkistuslistaa
 - Suunnitelmaa on arvioitu ja seurattu säännöllisesti työryhmässä esimerkiksi vuosikellon avulla
- Tapahtumia:
 - Nuorten hyte-tapahtumat Yhtenäiskoululla Keväällä 2023 ja Syksyllä 2024
 - EPT-viikon ja Peliviikon tapahtumat (Yhtenäiskoululla, Lukiolla ja Kirjastolla)
 - Päihteetön päättäri -tapahtuma 2023 Monitoimihalli Kisalassa

- Juhannusetkot
- Rovastikunnallinen päihdekuntoutujien Ruskaleiri (Seurakunta)
- Hyvän mielen nuotiohetki Leijonakodalla

Osallisuus. Tässä olennaisessa roolissa ovat kunnan eri yksiköt sekä paikalliset yhdistykset ja järjestöt sekä yritykset, jotka luovat monipuolisia alueen harrastus- ja vapaa-ajantoimintamahdollisuuksia.

- Perheiden avoimen kohtaamispaikkojen kävijöille toteutettiin palautekysely keväällä 2023 ja 2024. Kyselyiden säännöllisen toteutuksen tarkoituksena on mahdollistaa toiminnan kehittäminen asiakaslähtöisesti.
- Etelä-Savon hyvinvointialue irtisanoi vuokrasopimuksensa koskien Ruskahovin terapia-allasta. Tämän myötä syksystä 2023 altaan käyttö ja toiminnan ohjaus kuuluivat kunnan vastuulle. Toiminnan toteutumisesta järjestettiin keskustelutilaisuus Erätauko-keskustelumenetelmällä. Tilaisuuden alkuun käytiin läpi altaan ajankohtainen tilanne, jonka jälkeen siirryttiin erilaisten keskustelumuotojen myötä kuulemaan erilaisia näkökulmia.
- Nuorisovaltuustojen liitto ry, Nuorten Akatemia ja Deloitte Finland toteuttivat Mäntyharjun nuorisovaltuutetuille ja opiskelijakuntien edustajille kunnan talousarvion varjobudjetointikokeilun osana Sitran ”Kuntalaisten osallistuminen kunnan talouden suunnitteluun” -hanketta. Kokeilun tarkoituksena oli vahvistaa nuorten osallistumista kunnan talouden suunnitteluun. Panelistien toisen työpajan keskustelujen tuloksena syntyi toimenpide-ehdotuksia, jotka on käsitelty sivistyslautakunnassa (19.10.2023 §85)
- Mäntyharjun hyvinvointikyselyn (n=256) toteutettiin syksyllä 2023. Määrällisen tiedon lisäksi kysely kerrytti laadullista tietoa ja mäntyharjulaisten kokemuksia avointen kysymysten avulla. Avointen kysymysten kautta tietoa kertyi esimerkiksi vapaa-ajasta ja kunnan palveluista, turvallisuudesta sekä viestinnästä.
- Hyvinvointikyselyn tulosten esittelyn ja syvemmän tarkastelun teemoista järjestettiin Kuntalaisilta vuoden 2024 alkupuolelle
- Kuntalaisten on ollut mahdollisuus tehdä ehdotuksia Kulttuuripalkinnon saajasta sekä vuodesta 2023 alkaen myös Vuoden vapaaehtoinen -tunnuspalkinnon saajasta
- Kysely: Ehdotuksia Luovista työpajoista (Matkalla -hanke)
- Kysely: Kunnan kulttuuritoimista kesällä 2024

Vaikuttamistoimielimet. Mäntyharjussa toimii kolme vaikuttajaryhmää; nuorisovaltuusto sekä vanhus- ja vammaisneuvosto. Kaikki pöytäkirjat ovat luettavissa kunnan nettisivuilta. Ne vahvistavat myös kunnan ja hyvinvointialueen yhteistyötä, koska kaikista kunnan vaikuttamistoimielimistä on myös edustaja alueellisissa vaikuttamistoimielimissä.

Nuorisovaltuusto: Valtuustokauden aikana toimi kaksi nuorisovaltuustoa, koska nuorisovaltuuston toimintasäännön mukaisesti heidän toimikausi kestää kaksi vuotta. Uusi nuorisovaltuusto järjestyi vuoden 2025 alussa. Valtuustokauden aikana käsitteli vuoden aikana muun muassa Yhtenäiskoulu harrastaa -toiminnan tarjontaa ja viestintää, Päihdeettömät päättäjät - tapahtumaa, varjobudjetointia, Vauhdittamo -hanketta ja nuorten messuja sekä Kouluterveyskyselyn tuloksia ja Ehkäisevän päihde- ja mielenterveyshyönteiden suunnitelmaa vuosille 2024-2025. Vammaisneuvoston jäseniä osallistui myös syksyllä 2024 toteutettuun esteettömyyskävelyyn.

Vanhusneuvosto käsitteli valtuustokauden aikana hyvinvointikyselyä, hyvinvointiraporttia sekä kommentoi Mikkelin seudun kävelyn ja pyöräilyn edistämishjelmaa ja ehkäisevän päihde- ja mielenterveyshyönteiden suunnitelmaa vuosille 2024-2025. Lisäksi vanhusneuvosto järjesti kuusenkaristajais -tapahtumat, Luontokirkko -tilaisuuden, monipuolisia tapahtumia Vanhustenviikolle, toteutti kahdet Ikäihmisten messut (2022 ja 2024), Syödään yhdessä -tapahtumia ja osallistui Vie Vanhus Ulos -kampanjaan. Vanhusneuvoston jäseniä osallistui syksyllä 2024 toteutettuun esteettömyyskävelyyn. Vanhusneuvosto ja sen järjestöt toteuttivat Suomen Ikäystävällisin kunta -tunnustukseen liittyvän juhlatilaisuuden maaliskuussa 2025. Tilaisuudessa oli osallistujia 215.

Vammaisneuvosto käsitteli valtuustokauden aikana Eloisan asiakaskuljetuksia koskevaa kyselyä, hyvinvointikyselyä sekä laati kannanoton Ruskahovin terapia-altaasta, Eloisan palvelustrategiasta ja palvelujen tuotantosunnitelmasta ja Mikkelin seudun kävelyn ja pyöräilyn edistämishjelmaa sekä Keittiö -Ruokala -hankkeesta. Lisäksi neuvosto laati aloitteen: Digipalveluiden käytön mahdollisuudet ilman tunnistautumista palvelutaloissa/palvelukodeissa saavutettavuuden edistämiseksi. Vammaisneuvosto järjesti keväällä 2024 luento- ja keskustelutilaisuuden aiheena Vatsaelinsyövät: Riskit, oireet ja uusimmat hoitomuodot. Tilaisuus keräsi yhteensä 95 kuulijaa paikalle.

2.3 Hallintopalvelut

Mäntyharjun kunta tarjosi vuonna 2024 maahanmuuttajille kotoutumispalveluita eli muun muassa neuvontaa, ohjausta ja apua kotoutumisessa ja paikkakunnalle asettautumisessa.

Vuonna 2024 kotoutumispalveluiden pääasiallinen kohderyhmä olivat tilapäisen suojelun statuksella Mäntyharjussa asuvat sotaa

paenneet ukrainalaiset sekä työperäiset maahanmuuttajat.

Mäntyharjun kunnan väestöstä vieraskielisiä on noin viisi prosenttia. Kunnassa asui vuonna 2024 yhteensä 351 ulkomaalaistaustaista henkilöä. Mäntyharjussa asuu maahanmuuttajia erityisesti Ukrainasta, Baltian maista, Venäjältä, Intiasta, Filippiineiltä, Thaimaasta sekä useista muista Aasian, Afrikan ja Euroopan maista. Tilapäisen suojelun statuksella kunnassa asuvia, laskennallisten korvausten piirissä olevia ukrainalaisia oli 31.12.2024 53 kpl.

Kotoutumisen tukemisessa työskenteli kunnassa vuonna 2024 osa-aikainen tuntityöntekijä. Kesäkuusta 2024 alkaen kunnassa toimi virkasuhteessa puolipäiväinen kotoutumiskoordinaattori. Vuoden 2025 alusta virka on ollut kokopäiväinen.

Kotoutumispalveluja uudistetaan ja kehitetään kunnassa palvelutarpeen kasvun sekä kotoutumislain muutosten vuoksi. Uusina toimintoina kunnan järjestettäväksi tulevat vuodesta 2025 alkaen maahanmuuttajan omalla kielellä toteutettavat yhteiskuntaorientaatiot ja kotoutumiskoulutukset työvoiman ulkopuolisille maahanmuuttajille.

Joulukuussa 2024 kuntaan laadittiin kotoutumislain kokonaisuudistuksen vuoksi kotoutumispalveluja kuvaava dokumentti, jossa kuvataan palvelutarpeen arviointien ja kotoutumissuunnitelmien laatimisen prosessi kotoutumistyössä, kotoutumiskoulutuksen ja yhteiskuntaorientaation järjestämisen periaatteet sekä ohjauksen ja neuvonnan toteuttaminen kunnassa.

Kotoutumista tuetaan ja kehitetään kunnassa monialaisesti eri toimijoiden yhteistyönä.

Kehitysalustoilta innovaatioita ja elinvoimaa Mäntyharjuun, Etelä-Savon maakuntaliiton AKKE-hanke oli käynnissä 8/2022-9/2024.

Mäntyharjun kunnan elinvoimakehittäjän työaika ohjautui 75% Akke-hankkeelle ja 25% oli käytettävissä kunnan yleiseen elinvoimatyöhön.

AKKE-hankkeen kehitysalustoja olivat:

1. Kirkonkylä ja Kisala: kulttuuri-, luonto- ja liikuntamatkailun palvelukokonaisuuksien innovointi
2. Kurkilahden alue ja keskusta: alueen entisen kenkätehtaan, rautatieaseman ja torin ympäristön palvelujen ja yritysyhteisön kehittäminen
3. Teollisuusyritysten toiminnan tukeminen: uusien toimintamallien kehittäminen teollisten yritysten osaavan työvoiman saatavuuden turvaamiseksi

Hankkeen kattavan loppuraportin voi lukea kunnan sivuilta oheisesta [linkistä](#).

Vuoden 2025 alusta lähtien TE-palvelut siirtyivät kuntien tehtäväksi ja valtion työ- ja elinkeinotoimistot eli TE-toimistot lakkautettiin. Työllisyyspalveluista tuli osa jokaisen kunnan peruspalveluja. Mäntyharju kuuluu Mikkelin seudun työllisyysalueeseen, jonka isäntäkuntana toimii Mikkeli. Työllisyyspalveluista vastaa 1.1.2025 alkaen Mikkelin seudun työllisyyspalvelut.

Kuntouttava työtoiminta on lakiin perustuvaa toimintaa, joka siirtyi vuoden 2023 alussa kokonaisuudessaan kunnalta hyvinvointialueen vastuulle. Nuorten työpajatoiminta on säilynyt Mäntyharjun kunnan ylläpitämänä (nuorisopalvelut).

Hallintosääntö on tällä valtuustokaudella päivitetty kahteen kertaan, osin muuttuneen lainsäädännön osin kunnan sisäisen toimivaltatarkastelun johdosta.

2.4 Tekniset palvelut

Ajankohtaista liikuntapaikoista -sivustoa päivitettiin säännöllisesti ja tietoa välitettiin muun muassa latujen kunnosta sekä jäätilanteesta ja tennis- ja padelkenttien käytöstä. Mäntyharjun kunnan alueella on suuri määrä liikuntapaikkoja ja määrä lisääntyi entisestään kuntaliitoksen myötä. Kunnan ylläpidossa olevien liikuntapaikkojen määrää tarkistettiin ja muiden kuin kunnan ylläpidettävien liikuntapaikkojen ylläpitoon kunta päätti ottaa käyttöönsä haettavan avustuksen vuonna 2025.

Syksyllä 2024 toteutettiin esteettömyyskävely Ramboll'in esteettömyyskartoittajan avulla. Kävelylle osallistui yhteensä 10 henkilöä (Vammais- ja vanhusneuvoston jäseniä, Lehtolan palvelutalon asukkaita avustajineen sekä hyvinvointikoordinaattori ja ylläpitopäällikkö). Esteettömyyskartoittaja toteutti kävelystä esteettömyysraportin, johon oli listattu huomioitavia kohteita ja niihin kehittämisehdotuksia. Tekniset palvelut ovat tehneet raportin pohjalta muun muassa seuraavia muutoksia:

- Kisalan invapaikkojen kohdalle lisättiin opastetaulu
- Kinon/Kulttuurisalin portaisiin on hankittu ja asennettu käsijohde ja talviaikainen kulkeminen ohjattiin luiskalle ja katoksen alle. Tällä turvataan parempi talvikunnossapito

Oheisa [linkki](#) toteutettuun esteettömyyskävelyyh ja sen pohjalta laadittuun raporttiin.

Kunta osallistui vuonna 2023 ja 2024 YLEn Miljoona Roskapussia keräykseen ja innosti tämän avulla kuntalaisia siistimään ympäristöä. Kampanjaan osallistui kuntalaisia vapaa-ajallaan sekä myös oppilaitokset ja

varhaiskasvatus antoivat ison panoksen roslien keruussa. Kerättyjen roskapussien määrä oli vuonna 2023 277 ja 2024 277. Vuonna 2025 YLE ei enää järjestä kampanjaa, mutta kunta toteuttaa toukokuussa, 19.5.-25.5. Roskaton raitti -kampanjaviikon aikana jatkumona aiempien vuosien tempaukselle.

Kunnan kiinteistöstrategia valmistui 2023 ja kuntaliitoksen myötä lisääntyneen Pertunmaan alueen kiinteistökannan yhdistäminen olemassa olevaan strategiaan aloitettiin keväällä 2025.

Teiden korjauksia sekä esimerkiksi hidasteiden lisäämistä on toteutettu määrärahojen puitteissa sekä tarpeen vaatiessa. Isompia katukorjauskohteita on toteutettu keskimäärin yksi urakka kesässä.

Vuonna 2024 Mäntyharjun kunta haki ensimmäistä kertaa Kertakäyttömuovidirektiivin (SUP-direktiivin) mukaista korvausta muovituotteiden siivouskustannuksista. Korvausten hakua jatketaan myös vuonna 2025 ottaen mukaan myös Pertunmaan alueen kustannukset.

Viime vuosien aikana teknisen toimen toimintaa on suunnattu yhä enemmän ennakoivaan suuntaan. Tavoitteena on ollut siirtyä akuutteihin tilanteisiin reagoimisesta kohti pitkäjänteistä ja suunnitelmallista kunnossapitoa sekä palveluiden järjestämistä. Tämä näkyy esimerkiksi palveluhankintojen keskittämisessä ja aikatauluttamisessa pidemmällä tähtäimellä, mikä on tehostanut toimintaa ja lisännyt kustannustehokkuutta. Ennakoivaa otetta edustaa myös uuden kouluruokalan rakentamisen käynnistäminen. Kyseessä on strateginen investointi, jolla varaudutaan sekä nykyisiin että tuleviin tarpeisiin. Rakentaminen mahdollistaa ruokapalveluiden toiminnan keskittämisen ja parantamisen pitkällä aikavälillä.

3 Kunnan yhteistyö alueen toimijoiden kanssa

3.1 Etelä-Savon hyvinvointialue (Eloisa) ja yhdyspinnat

Etelä-Savon hyvinvointialue (Eloisa) on tuottanut vuodesta 2023 lähtien Mäntyharjun sosiaali- ja terveyspalvelut.

Hyvinvointialueen kanssa tehtävästä yhteistyöstä määrätään myös laissa (Laki sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä (612/2021, §6). Kuntalain (410/2015) pykälässä 22 (osallisuus- ja vaikuttamismahdollisuudet) ja 29 (viestintä) toiminnan keinoina nostetaan esille järjestöjen tukeminen koskien oma-aloitteista asioiden suunnittelua ja valmistelua sekä kunnan tiedottamisvastuuta järjestöille.

Erityisesti vuoden 2023 loppupuolella yhteistyö hyvinvointialueen kanssa tiivistyi erityisesti erilaisten työryhmien kautta. Edelleen kuitenkin toiminnan tasolla yhteistyön toimivuutta on edistettävä.

Alueellisia hyvinvoinnin edistämisen työryhmiä, joissa Mäntyharju on tällä hetkellä jäsenenä mukana:

- Hyvinvointikoordinaattoreiden verkosto
 - Kyseinen työryhmä on esimerkiksi valmistelemassa ja työstämässä tulevaa alueellista hyvinvointisuunnitelmaa vuosille 2025-2029
- Lasten, nuorten ja perheiden johtoryhmä
- Perhekeskusverkosto
- Kohtaamispaikkaverkosto
- Ehkäisevän päihdetyön työryhmä
 - Syksyllä 2023 EPT -tehonyrkki reagoiti Etelä-Savon alueen päihdetilanteeseen, laadittu Ehkäisevän päihdetyön suositukset Etelä-Savoon
- Väkivallaton Etelä-Savo
- Alueellinen opiskeluhoollon työryhmä

Päinvastoin Eloisan edustajia on myös edustettuna kunnan organisoimissa työryhmissä (lasten ja nuorten hyvinvointityöryhmä, hyvinvoinnin edistämisen työryhmä ja ehkäisevän toiminnan työryhmä).

Syksyllä 2024 järjestettiin ensimmäiset hyte-neuvottelut Eloisan ja kuntien sekä Eloisan ja järjestöjen välillä. Neuvotteluissa nostettiin esille kuntien etukäteen pohtimia vahvuuksia ja heikkouksia.

Eloisan kumppanuusstrategia hyväksyttiin hyvinvointialueen valtuustossa joulukuussa 2024 (11.12.2024 §81). Ennen valtuusto käsittelyä Mäntyharjun kunta antoi muiden kuntien joukossa oman lausuntonsa strategiasta (Yhdistymishallitus 4.11.2024 §53). Kumppanuusstrategian päätavoitteina on:

- Asukkaiden kokemaa hyvinvointi paranee
- Alueen elinvoima paranee
- Olemme luotettavat ja tasa-arvoiset yhteistyökumppanit toisillemme

Strategiassa hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen tavoitteina ovat:

- Valtion rahoituksen lisäosan Hyte-kertoimella saatavan rahoituksen määrä on maksimaalinen ja skaalattu

pistemäärä parhaassa kolmanneksessa, vähintään 75-100 pistettä. (skaalaus 0-100 pisteen välillä).
Saavutetaan alueellisella yhteistyöllä.

- Järjestöjen ja yhteisöjen toiminnan tukeminen toteutuu huomioiden hyvinvointialueen ja kuntien tavoitteet
- Yhteistyön lisääminen. Alueellinen hyvinvointityö toteutuu yhteistyössä suunnitelmallisesti.

Hyvinvointialueelle myönnettiin Terveiden edistämisen määräraha vuonna 2025 Hyvinvointitiedolla johtaminen 2.0 - kohti yhteistä hyte-johtamista -hankkeelle. Hanke toteutetaan vahvassa yhteistyössä Eloisan ja hyvinvointialueen kuntien kanssa. Kyseinen hanke vahvistaa yhteistä suuntaa ja tietopohjaa sekä digitaalista vuorovaikutusta. Hanke lisää tietoa vaikuttavuudesta päätöksenteon tueksi sekä tiivistää kunta- ja järjestöyhteistyötä.

Kuntien lisäksi HYTE-kerroin on myös suunnattu erikseen hyvinvointialueille. HYTE-kertoimen tarkoituksena on kannustaa ja tukea hyvinvointialueita toteuttamaan monipuolisia ja suunnitelmallisia toimia, jotka kohdistuisivat erityisesti: kansansairauksien ehkäisyyn ikääntyvän väestön toimintakyvyn edistämiseen ja tapaturmien vähentämiseen syrjäytymisen ehkäisyyn sosiaalisen hyvinvoinnin ja työllistymisen edistämiseen (THL 2025). Etelä-Savon HYTE-kerroin on 58 (0-100) ja sen toiseksi korkein kaikista Suomen hyvinvointialueista. Tulosindikaattoreiden keskiarvo 40 on ja prosessi-indikaattoreiden 75. Tulosindikaattoreiden osalta E-S hyvinvointialueen tulos on kolmanneksi heikoin. Euromäärällisesti Etelä-Savon hyvinvointialue on saanut HYTE-kertoimen myötä 5 957 100 €. Tarkastele tuloksia tarkemmin [täältä](#).

Etelä-Savon hyvinvointialue on ottanut käyttöönsä Sähköisen perhekeskuksen, jonka kehittämisen taustalla on valtakunnallinen lapsi- ja perhepalveluiden muutosohjelma ja perhekeskustoimintamalli. Palvelu kokoaa hajanaisen tiedon yhteen ja tarjoaa luotettavaa tietoa ja tukea ajasta ja paikasta riippumatta. Sähköinen perhekeskustoiminta sisältää kolme osa-aluetta:

- Perheellisten ja perhettä perustamassa olevien asiointikokonaisuus (Omaperhe)
- Nuorten asiointikokonaisuus (Omahelpperi)
- Ammattilaisten osio

Lisäksi Eloisalla on käynnissä Kestävän kasvun Eloisa (RRP2) hanke, jonka tarkoituksena on laajentaa Etelä-Savon hyvinvointialueen digitaalisen sosiaali- ja terveyskeskuksen toimintaa yhteistyössä henkilöstön, asiakkaiden, kuntien sekä kolmannen sektorin toimijoiden kanssa. Hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen näkökulmasta tavoitteena on koostaa hyvinvointialueelle sekä Etelä-Savon alueella toimiville kunnille ja järjestöille yhtenäinen toimintamalli hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen (hyte) palvelujen tarjoamiseen ja asiakasohjaukseen. Kyseinen hyte-palvelutarjotin otettiin käyttöön vuoden 2025 alussa. Edellä mainituista alustoista on viestitty aktiivisesti myös kunnan eri kanavissa.

Etelä-Savon hyvinvointialue on jakanut vuosittain yhteisöavustuksia yhteisöille. Vuonna 2024 jaettava summa oli 590 000 € ja vuonna 2025 haussa ollut summa on 625 000 €.

3.2 Järjestöt

Mäntyharjun järjestöt tarjoavat suuren osan hyvinvointipalveluja alueellamme ja niillä on merkittävä vaikutus kuntalaisten hyvinvoinnille. Järjestöt tuottavat esimerkiksi erittäin merkittävän osan alueen harrastus- ja vapaa-ajan toiminnasta eri ikäisille kuntalaisille. Vapaa-ajanmahdollisuuksien lisäksi järjestöjen merkitystä kuntalaisten hyvinvoinnille kasvattaa entisestään niiden rooli sosiaalisten suhteiden ja osallisuuden sekä yhteisöllisyyden edistäjinä. Järjestöt tekevät myös esimerkiksi oppilaitosyhteistyötä ja ovat sen myötä mahdollistamassa monipuolista toimintaa sekä uusiin toimintaympäristöihin tutustumista.

Kuntalain (§22 ja §29) mukaan kunnan tulee tukea järjestöjen oma-aloitteista asioiden suunnittelua ja valmistelua sekä tiedotettava kunnan toiminnasta järjestöjä. Lisäksi laissa sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä (§6) todetaan, että kunnan on edistettävä hyvinvoinnin ja terveydenedistämistyötä tekevien järjestöjen toimintaedellytyksiä ja vaikutusmahdollisuuksia.

Kunnan hyvinvointikoordinaattori, kulttuurituottaja ja elinvoimakehittäjä työstivät vuoden 2023 keväällä ajatusta toimijaverkostosta. Toimijaverkostolla tarkoitetaan Mäntyharjun alueelle rakentuvaa yhteistyöverkostoa, joka koostuu alueen erilaisista toimijoista, kuten järjestöistä, yhdistyksistä ja yrityksistä. Toimijaverkosto vuosina 2023-2025:

- Livekokoontumisia kolme:
 - Syksyllä 2023, työpajatyöskentely, jonka teemoina avustukset, tulevat tapahtumat ja toiveiden kaivo
 - Syksyllä 2024 (Pertunmaan ja Mäntyharjun järjestöjen tutustuminen)
 - Keväällä 2025, työpajatyöskentely, jonka teemoina toimijaverkoston toiminta, kehittämiskohteet, järjestöjen välinen yhteistyö ja vapaa sana
- Teamstapaamisia esimerkiksi viestinnän tukityöpaja, kesänavaisten ja joulutorin suunnittelupalaveri
- Uutiskirjeet ja sähköpostikirjeet säännöllisesti tiedottamiseen

Järjestöt myös ovat merkittävä tekijä erilaisten tapahtumien toteuttamisessa ja ennen kaikkea niiden monipuolisuuden edistämisessä esimerkiksi Talvirieha, Kesäkauden avajaiset, Hämärät Markkinat, Joulutori-tapahtumat. Kunta organisoii järjestöjen isolla panoksella syksyllä 2023 Harrastusmessut, joihin osallistui 20 näytteilleasettajaa. Syksyllä 2024 tapahtuma järjestettiin vapaa-ajan messuina integroituna koulupäivään, jolloin tavoitettiin myös suuria määrä lapsia ja nuoria. Vapaa-ajanmessuilla oli 16 näytteilleasettajia. Messuilla toimijoilla oli mahdollisuus esitellä toimintaansa.

Järjestöt ovat saaneet infoa Lähellä.fi- palvelusta kunnan sekä Eloisan RRP2- hankkeen myötä muutamia kertoja. Lähellä.fi -palveluun rekisteröitymisen myötä järjestön toiminta on näkyvissä hyvinvointitarjottimella. Kunta otti käyttöön nettisivuillaan myös Lähellä.fi -leijukkeen, josta on näkyvissä alueen rekisteröityneet yhdistykset. Toistaiseksi järjestöjä on rekisteröitynyt palveluun yhdeksän (9).

Kunta jakaa vuosittain liikunta- ja kulttuuriavustuksia (taulukko 2). Jakoperusteet on hyväksytty sivistyslautakunnassa vuonna 2022 (28.2.2022 § 13)

TAULUKKO 2. Kunnan jakamien liikunta-ja kulttuuriavustuksien lukuja vuosilta 2021-2025.

Avustus	Jaossa oleva summa:	Haettu summa:	Hakemusten määrä:
Liikunta	2021: 30 000 €	2021: 42 225 €	2021: 16 kpl
	2022: 32 000 €	2022: 53 055 €	2022: 17 kpl
	2023: 32 000 €	2023: 42 650 €	2023: 17 kpl
	2024: 30 000 €	2024: 48 605 €	2024: 21 kpl
	2025: 35 000 €	2025: 60 090 €	2025: 16 kpl
Kulttuuri	2021: 11 000 €	2021: 20 140 €	2021: 20 kpl
	2022: 11 000 €	2022: 15 472 €	2022: 17 kpl
	2023: 11 000 €	2023: 22 030 €	2023: 20 kpl
	2024: 9 200 €	2024: 18 760 €	2024: 17 kpl
	2025: 14 000 €	2025: 28 770 €	2025: 26 kpl

OSA 2. TOIMINTAYMPÄRISTÖ JA VÄESTÖN HYVINVOINNIN TILA SEKÄ KEHITTÄMISKOHTEET

4 Toimintaympäristö

4.1 Väestö

Vuoden 2024 lopussa Mäntyharjun väestön lukumäärä oli 5 534 ja keski-ikä oli 53,1.

TAULUKKO 3. Mäntyharjun väestö tarkasteltuna ikäryhmittäin vuosina 2022-2024* (Lähde: Kuntamaisema)

Ikäryhmä	12/2022	12/2023	12/2024 (huomioituna jo kuntaliitos)*
0-4 -vuotiaat	137	134	167
5-14 -vuotiaat	467	454	552
15-24 -vuotiaat	401	378	486
25-64- vuotiaat	2381	2390	3011
65- 74 -vuotiaat	1180	1153	1460
75 -84 -vuotiaat	713	728	1005
85 -vuotta täyttäneet	283	285	380
Yhteensä:	5 562	5 522	7 061

Mäntyharjuun syntyi vuonna 2024 23 lasta, joka on vastaavalla tasolla viimeisimpiin vuosiin verrattuna.

Väestöllinen huoltosuhde kuvaa alle 15-vuotiaiden ja 65 vuotta täyttäneiden osuutta suhteessa 15-64-vuotiaaseen työikäiseen väestöön. Mäntyharjussa kyseinen lukema on 101,9, mikä on merkittävästi korkeampi verrattuna koko maan sekä Etelä-Savon keskiarvoon.

Ennusteiden (2024) mukaan erityisesti lasten ja nuorten osuus vähenee ja vastaavasti yli 75-vuotiaiden osuudet kasvavat (kuva 6).

	Väestö 31.12. (ennuste 2024)					
	0 - 14	15 - 24	25 - 44	45 - 64	65 - 74	75 -
Mäntyharju						
2025	538	388	874	1 388	1 105	1 088
2030	436	384	813	1 249	974	1 211
2035	398	323	775	1 223	822	1 270
2040	387	275	767	1 232	713	1 256

KUVA 6. Mäntyharjun väestöennuste (2024) ikäryhmittäin vuosille 2025, 2030, 2035 ja 2040.

4.2 Työllisyys

Työttömien prosenttiosuus työvoimasta oli Mäntyharjussa vuoden 2024 lopulla 9,8 %. Lukema on pysynyt samana edelliseen vuoteen verrattuna. Vuoteen 2022 (9,4 %) verrattuna lukea on hieman korkeampi, mutta edelleen alhaisempi verrattuna vuosien 2021 ja 2020 prosenttiosuuksiin (2021: 10,5 % ja 2020: 12,3 %). Etelä-Savon ja koko maan keskiarvioihin verrattuna Mäntyharjussa työttömien osuus on alhaisempi.

Vuonna 2024 pitkäaikaistyöttömien osuus oli 31,9 % työttömistä, mikä on hieman korkeampi lukema verrattuna edeltävään vuoteen (30,2 %).

Nuorisotyöttömien (18-24-vuotiaat) prosenttiosuus työvoimasta oli 13,2 %, mikä on hieman korkeampi edeltävään vuoteen (12,9 %) verrattuna, mutta kuitenkin alhaisemmalla tasolla vuoteen 2022 verrattuna (15,6 %).

Vuonna 2023 työkyvyttömyyseläkettä saaneiden (25-64 -vuotiaat) osuus oli 10,2 % vastaavan ikäisestä väestöstä. Lukema on laskenut edellisiin vuosiin verrattuna. 25- 64 -vuotiaiden mielenterveysperusteisesti saadun

sairauspäivärahan (1000 vastavaavan ikäistä) osuus kasvoi merkittävästi (Vuonna 2024: 43,7 ja 2023: 37,7 sekä vuonna 2022: 36,6) ja on myös korkeampi verrattuna koko maan keskiarvoon.

Kuntouttava työtoiminta on työttömille työnhakijoille tarkoitettu sosiaalipalvelu. Kuntouttavasta työtoiminnasta määrää laki kuntouttavasta työtoiminnasta. Kuntouttavasta työtoiminnasta sovitaan aktivointisuunnitelmassa, johon osallistuvat asiakas, Eloisan sosionomi ja Mikkelin seudun työllisyysalueelta työllisyysasiantuntija. Asiakas voi olla kuntouttavassa työtoiminnassa 1-4 päivää viikossa, 4-8 tuntia päivässä ja enintään 178 työtoimintapäivää vuodessa.

Eloisa järjesti Mäntyharjussa vuonna 2024 kuntouttavaa työtoimintaa Mäntyharjun työpajalla. Nuoret, 18-29 vuotiaat olivat pääsääntöisesti nuorten työpajalla. Asiakkaiden oli mahdollista jalkautua työpajalta joihinkin kunnan toimipisteisiin kokeilemaan erilaisia työtehtäviä. Ohjausvastuu oli jalkautuneiden asiakkaiden osalta edelleen Mäntyharjun työpajalla. Mäntyharjussa vuonna 2024 osallistui kuntouttavaan työtoimintaan 47 eri henkilöä. Kuntouttavan työtoiminnan asiakasmäärä oli pienimmillään 26 ja suurimmillaan 32 henkilöä kuukaudessa. Kuntouttavan työtoiminnan työtoimintapäiviä vuonna 2024 oli yhteensä 2934 päivää. Vaihteluväli oli 201-318 työtoimintapäivää kuukaudessa

Sosiaalisella kuntoutuksella tarkoitetaan sosiaalityön ja sosiaaliohjauksen keinoin annettavaa tehostettua tukea sosiaalisen toimintakyvyn vahvistamiseksi, syrjäytymisen torjumiseksi ja osallisuuden edistämiseksi. Sosiaalisesta kuntouksesta määrää sosiaalihuoltolaki. Sosiaalinen kuntoutus on vakiinnuttanut paikkansa Mäntyharjun työpajalla vuodesta 2023 alkaen. Sosiaalisen kuntoutuksen suljettu ryhmä on merkityksellinen tuki ja sosiaalisten kontaktien mahdollistaja ryhmäläisille. Ryhmää toteutetaan noin 10 kerran settinä keväällä sekä syksyllä.

4.3 Turvallisuus

Mäntyharjussa oli jo toinen vuosi peräkkäin ilman kuolemaan johtaneita tieliikenneonnettomuuksia (Liikenneturvan nollavisio). Loukkaantumisiin johtaneita tieliikenneonnettomuuksia tapahtui vuonna 2024 seitsemän, vuonna 2023 kaksi ja vuonna 2022 kymmenen. Eniten tieliikenteen henkilövahinkoja tapahtuu tienkäyttäjärühmien osalta henkilöautoilijoille sekä ikäryhmittäin tarkasteltuna 18-20 -vuotiaille.

*Vuoden 2024 tiedot ovat ennakkotietoja.

Liikenneturvallisuus ja -kasvatustyön toimenpiteiden suunnittelusta vastaa liikenneturvallisuustyöryhmä Liikenneturvan ja liikenneturvallisuustoimijan avustuksella. Vuosien aikana liikenneturvallisuustyöryhmä on kokoontunut vuosittain kaksi kertaa.

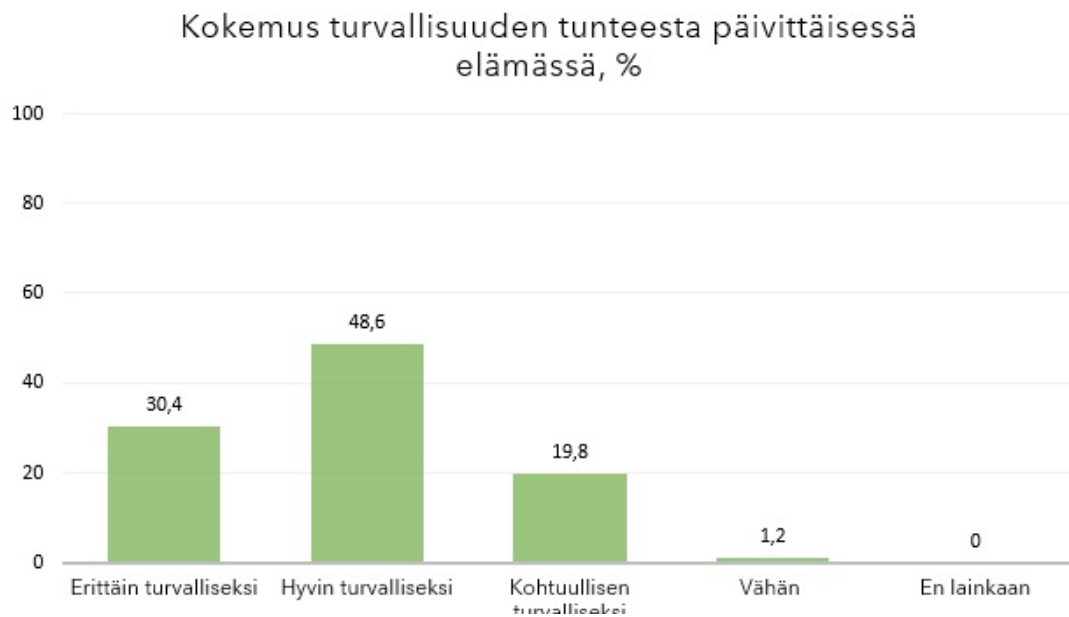
Valtuustokauden aikana tehtyjä toimia liikennekasvatuksen ja liikenneturvallisuuden edistämiseksi:

- Fiksusti kouluun -ohjelmaan mukaan lähteminen
- Säännölliset suojatiepäivystykset kunnan työntekijät yhteistyössä 4H:n ja Vanhempainyhdistyksen kanssa sekä koulujen alkaessa myös Etelä-Savon pelastuslaitoksen kanssa
- Huoltajille suunnatut koulukuljetusillat, jossa esiteltiin reitit ja samalla heillä oli mahdollisuus tavata kuljettajat
- Kuljettajan ajokyvyn heikkeneminen - milloin pitäisi ottaa asia puheeksi? -tilaisuudet Liikenneturvan ja Mikkelin seudun Muisti ry:n yhteistyönä
- Heijastinpäivään osallistuminen
- Viestintä ja tiedottaminen teemapäivistä ja -viikoista (Liikenneturvallisuusviikko, Heijastinpäivä)
- Kouluille ja torille on hankittu runkolukittavia pyöräpysäköintitelineitä
- Hidasteita toteutettu muun muassa Lankaniementielle ja Asematielle
- Mikkelin seudun kävelyn ja pyöräilyn edistämishojelman valmistuminen (2024)

Mikkelin seudun kävelyn ja pyöräilyn edistämishojelma valmistui keväällä 2024 ja se on hyväksytty Mäntyharjun kunnanvaltuustossa (13.5.2024 §19). Jatkossa kyseisen ohjelman toimia Mäntyharjun näkökulmasta raportoidaan vuosittaisissa hyvinvointiraporteissa.

Mikkelin seudun kunnissa edistetään liikkumisen turvallisuutta päviittämällä kuntien liikenneturvallisuussuunnitelmat vuoden 2025 aikana. Hanke toteutetaan yhteistyössä kuntien ja Pohjois-Savon ELY -keskuksen kanssa. Alueen asukkailla ja toimijoilla on mahdollisuus kertoa kokemuksiaan alueen liikennekäyttäytymisestä sekä vaaranpaikoista ja läheltä piti/onnettomuuspaikoista kyselyn avulla. Näitä tuloksia hyödynnetään toimenpiteiden suunnittelussa.

Turvallisuuden tunne. Suurin osa (~80 %) Mäntyharjulaista kokee turvallisuuden tunteen erittäin tai hyvin turvalliseksi (Mäntyharjun hyvinvointikysely 2023) (kuva 7).

KUVA 7. Kuntalaisten kokemukset turvallisuuden tunteesta päivittäisessä elämässä (Mäntyharjun hyvinvointikysely 2023).

Hyvinvointikyselyn (2023) mukaan turvallisuuden kokemukseen vaikutti positiivisesti rauhallinen asuinpaikka/elinympäristö, turvallisuus liikkua jalan myös iltaisin, katuvalot sekä turvaverkot. Vastaavasti turvallisuuden tunteeseen heikentävästi vaikuttivat palveluiden saavutettavuus syrjäisemmillä seuduilla, poliisin puute, päihteidenkäyttö sekä talven tulo, liukkaus.

5 Väestön hyvinvoinnin tila ja kehittämiskohteet eri ikäryhmillä

5.1 Lapset, varhaisnuoret ja lapsiperheet

Kouluterveyskyselyn uusimmat tulokset julkaistiin syksyllä 2023. Ohessa on koonnit 4.- ja 5.-luokkalaisten sekä 8.- ja 9.-luokkalaisten Kouluterveyskyselyn tuloksista. Koonneissa on korostettu indikaattoreita, joissa prosentuaaliset muutokset ovat olleet suurimpia niin positiivisessa kuin kehitettävässä näkökulmassa verrattuna joko Mäntyharjun aiempaan tulokseen tai koko maan keskiarvoon.

Tiivistelmä

KOULUTERVEYSKYSELY 2023, Perusopetus 4.- ja 5.-luokkalaiset (n=75)

POSITIIVISTA:

Matalan itsetunnon taso,
2023: 9,6 %
2021: 20,4 %
Koko maa (2023): 13,3%

Kokee terveydentilansa
keskinkertaiseksi tai
huonoksi,
2023: 4,2 %
2021: 13,3 %
Etelä-Savo (2023): 10,4 %

Tuntee usein, että ei pysty
koulutyössä samaan kuin
ennen,
2023: 2,7 %
2021: 7,2 %
Etelä-Savon (2023): 8,7 %

Ei ole kiusattu koulussa
lainkaan lukukauden aikana,
2023: 66,7 %
2021: 54,6 %
Koko maa (2023): 63,1 %

Erittäin tyytyväinen elämäänsä
tällä hetkellä,
2023: 41,9 %
2021: 34,7 %
Etelä-Savo (2023): 46,9 %

Koululounaan syömiseen on
varattu riittävästi aikaa,
2023: 89,3 %
2021: 80,2 %
Koko maa (2023): 74,6 %

KEHITETTÄVÄÄ:

Kokee olevansa tärkeä osa
kouluyhteisöä,
2023: 25,0 %
2021: 35,4 %
Koko maa (2023): 42,6 %

Hyvät empatiataidot,
2023: 32,9 %
Koko maa (2023): 57,2 %
Hyvät yhteistyötaidot
2023: 16,0 %
Koko maa (2023): 29,7 %

Osallistunut koulun asioiden
suunnitteluun,
2023: 40,6 %
2021: 45,1 %
Etelä-Savo (2023): 50,0 %

Pitää koulunkäynnistä,
2023: 58,7 %
2021: 70,4 %
Koko maa (2023): 73,0 %

Vähintään tunnin päivässä
liikkuvat,
2023: 36,0 %
2021: 40,2 %
Koko maa (2023): 43,0 %

Hyvä keskusteluyhteys
vanhempiensa kanssa,
2023: 46,6 %
2021: 58,2 %
Koko maa (2023): 59,5 %

Jatkossa
kiinnitämme
erityisesti huomiota

Yhteisöllisyys

Osallisuus

Tunne- ja
vuorovaikutustaidot

Liikunta

Tiivistelmä

KOULUTERVEYSKYSELY 2023, Perusopetus 8.- ja 9.-luokkalaiset (n=87)

POSITIIVISTA:

Mahdollisuus keskustella
koulussa aikuisen kanssa mieltä
painavista asioista,
2023: 45,1 %
2021: 34,1 %
Koko maa (2023): 46,2 %

Raittius,
2023: 67,9 %
2021: 58,3 %
Etelä-Savo (2023): 68,7 %

Hyvä keskusteluyhteys
vanhempien kanssa,
2023: 45,1 %
2021: 38,4 %
Etelä-Savon (2023): 45,1 %

Kokee olevansa tärkeä osa
luokkayhteisöä,
2023: 36,0 %
2021: 31,0 %
Koko maa (2023): 38,7 %

Vähintään tunnin päivässä
liikkuvat,
2023: 27,4 %
2021: 20,7 %
Etelä-Savo (2023): 24,2 %

Kokee, että asuinalueella
järjestetään kiinnostavaa
vapaa-ajantoimintaa nuorille,
2023: 42,0 %
2021: 27,1 %
Etelä-Savo (2023): 27,1 %

KEHITETTÄVÄÄ:

Vähintään kaksi viikkoa
kestänyt masennusoireilu,
2023: 28,2 %
2021: 23,3 %
Koko maa (2023): 25,5 %

Vaikeuksia oppimistaidoissa,
2023: 49,4 %
2021: 33,7 %
Koko maa (2023): 42,7 %

Pelaa rahapelejä viikoittain,
2023: 9,5 %
2021: 2,4 %
Etelä-Savo (2023): 4,7 %

Ei koe olevansa tärkeä osa
koulu- eikä luokkayhteisöä
2023: 18,6 %
2021: 14,9 %
Koko maa (2023): 14,1 %

Tosi humalassa vähintään
kerran kuussa,
2023: 13,1 %
2021: 7,1 %
Koko maa (2023): 8,8 %

Ongelmia oppimisyhteisön
ilmapiirissä,
2023: 11,6 %
2021: 2,3 %
Koko maa (2023): 9,0 %

Jatkossa
kiinnitämme
erityisesti huomiota

Oppimisen tuki

Opiskeluhyvinvointi

Yhteisöllisyys

Ehkäisevä päihdetyö;
Päihdekasvatus

Kouluterveyskyselyn tuloksia on tarkasteltu myös tarkemmin tyttöjen ja poikien osalta ja ohessa on nostoja molempien kohderyhmien erityishuomioista sekä niiden eroista. Toki kaikista indikaattoreista vertailua tyttöjen ja poikien välillä ei ole mahdollista tehdä vastaajamäärien (n) jäädessä liian pieniksi.

4. ja 5.- luokkaisten tyttöjen ja poikien suurimmat erot:

- Tytöistä 23,3 % koki koulu-uupumusta, pojista vastaavasti 11,4 %
- Tytöistä 35,5 % koki olevansa tärkeä osa luokkayhteisöä, pojista vastaavasti 50 %
- Tytöistä 29 % liikkui vähintään tunnin päivässä, pojista vastaavasti 40,9 %
- Tytöistä 70 % oli tyytyväinen elämäänsä tällä hetkellä, pojista vastaavasti 90,9 %
- Pojista 29,5 % ei syönyt aamupalaa joka arki-aamu, tytöistä vastaavasti 22,6 %

- Tytöistä 16,1 % harrasti jotakin vähintään viitenä päivänä viikossa, pojista vastaavasti 30,2 %
- Pojista 50 % koulukiusattuna tai osallistunut koulukiusaamiseen, tytöistä vastaavasti 35,5 %
- Pojista 38,6 % harjasi hampaansa harvemmin kuin kahdesti päivässä, tytöistä vastaavasti 25,8 %

8.- ja 9.- luokkalaisten tyttöjen ja poikien suurimmat erot:

- Tytöistä 36,4 % koki koulu-uupumusta, pojista vastaavasti 12,2 %
- Tytöistä 34,1 % koki uupumusasteista väsymystä koulutyössä, pojista vastaavasti 16,3 %
- Tytöistä 59,5 % koki vaikeuksia oppimistaidoissa, pojista vastaavasti 39 %
- Tytöistä 40,9 % koki olevansa tärkeä osa luokkayhteisöä, pojista vastaavasti 58,1 %
- Tytöistä 54,8 % koki sosiaalista ahdistuneisuutta, pojista vastaavasti 26,2 %
- Tytöistä 31,7 % koki omaavan hyvät keskusteluyhteydet vanhempiensa, pojista vastaavasti 58,5 %
- Pojista 33,3 % harrastaa liikuntaa vapaa-ajalla korkeintaan 1 viikossa, tytöistä vastaavasti 23,3 %
- Tytöistä 30,2 % ei syö koululounasta päivittäin, pojista vastaavasti 20,9 %
- Pojista 58,1 % harjasi hampaan harvemmin kuin kahdesti päivässä, tytöistä vastaavasti 29,5 %
- Tytöistä 45,5 % koulukiusattuna tai osallistunut koulukiusaamiseen, pojista vastaavasti 32,6 %

Seuraavan kerran Kouluterveyskyselyn tiedokeruu toteutetaan keväällä 2025 ja uudet tulokset julkaistaan syksyllä 2025.

Move! on perusopetuksen 5. ja 8. vuosiluokkien oppilaille tarkoitettu fyysisen toimintakyvyn valtakunnallinen tiedonkeruu- ja palautejärjestelmä. Mittaukset koostuvat kuudesta osiosta, jotka mittaavat kestävyyttä, nopeutta, voimaa, liikkuvuutta ja motorisia perustaitoja sekä havaintomotorisia taitoja. 5.-luokan oppilaiden tulokset laskivat merkittävästi aiempaan vuoteen verrattuna ollen vuonna 2024 lähellä koko maan ja Etelä-Savon keskiarvotuloksia. Sen sijaan 8.-luokkalaisten tulokset olivat korkeammat edeltävään vuoteen verrattuna. Sukupuolittain vertailtuna tyttöjen tulokset ovat alhaisemmat 5.-luokan osalta, mutta tilanne on päinvastainen 8.-luokan oppilaiden osalta.

Indikaattori	Alue	Sukupuoli	2021	2022	2023	2024
Lasten ja nuorten fyysinen toimintakyky (MOVEI-mittaus), % 5. luokan oppilaista, joilla heikko fyysinen toimintakyky info ind. 5477	Koko maa	yhteensä	37,6	38,4	37,0	35,8
	Etelä-Savo		40,0	39,1	40,7	39,4
	Mäntyharju		37,8	43,8	50,0	36,7
Lasten ja nuorten fyysinen toimintakyky (MOVEI-mittaus), % 8. luokan oppilaista, joilla heikko fyysinen toimintakyky info ind. 5478	Koko maa		40,9	41,2	40,1	40,4
	Etelä-Savo		43,6	38,0	42,0	42,8
	Mäntyharju		19,4	50,0	39,3	45,2

(Taulukon lähde Sotkanet).

Laajat terveystarkastukset toteutetaan 1.-, 5.- ja 8.-luokkalaisille. Terveystarkastuksissa kartoitetaan myös laajalti eri elintapojen ja sosiaalisten suhteiden ja luokkaympäristön tilannetta. Koonnit tuloksista on saatu opiskeluterveydenhuollosta.

Huomioita 1.- ja 5.-luokkalaisten laajoista terveystarkastuksista:

- Hieman vajaalla kolmanneksella (29 %) 1.-luokkalaisista kertyi ruutuaikaa arkena yli 2 h päivässä. Vastaava lukema 5.-luokkalaisten osalta on 44 %.
- 1.-luokkalaisista valtaosa liikkuu päivittäin yli 2 tuntia. 5.-luokkalaisten osalta huoltajien arvioin mukaan noin 80 % liikkuu päivittäin yli 2 tuntia
- Noin 85 % 5.-luokkalaisista arvioi luokkansa ilmapiirin kouluarvosanalla kahdeksan tai enemmän
- Kyselyn mukaan kukaan 5.-luokkalaisista ei ollut kokeillut päihteitä

5.2 Nuoret ja nuoret aikuiset

Kouluterveyskyselyn uusimmat tulokset julkaistiin syksyllä 2023. Ohessa on koonnit lukion 1. ja 2. vuoden opiskelijoiden Kouluterveyskyselyn tuloksista. Koonnissa on korostettu indikaattoreita, joissa prosentuaaliset muutokset ovat olleet suurimpia niin positiivisessa kuin kehitettävässä näkökulmassa verrattuna joko Mäntyharjun aiempaan tulokseen tai koko maan keskiarvoon.

Tiivistelmä

KOULUTERVEYSKYSELY 2023, Lukio 1.- ja 2. vuoden opiskelijat (n=61)

POSITIIVISTA:		KEHITETTÄVÄÄ:	
Mahdollisuus keskustella koulussa aikuisen kanssa mieltä painavista asioista, 2023: 53,3% 2021: 39,7 % Koko maa (2023): 53,7 %	Raittius, 2023: 49,2 % 2021: 27,9 % Etelä-Savo (2023): 42,3 %	Pitää koulunkäynnistä, 2023: 54,4 % 2021: 76,9 % Koko maa (2023): 62,2 %	Omalla paikkakunnalla helppo hankkia huumeita, 2023: 72,1 % 2021: 42,6 % Koko maa (2023): 60,2 %
Harrastaa liikuntaa ohjatusti vapaa-ajalla vähintään viikoittain, 2023: 35,0 % 2021: 23,9 % Etelä-Savo (2023): 29,1 %	Paljon vaikeuksia oppia asioita, 2023: 6,6% 2021: 10,3 % Etelä-Savo (2023): 12,2 %	Ei koe olevansa tärkeä osa koulu- eikä luokkayhteisöä 2023: 18,0 % 2021: 5,9% Koko maa (2023): 10,5 %	Harrastaa hengästyttävää liikuntaa vapaa-ajalla korkeintaan 1 h viikossa 2023: 34,4 % 2021: 27,9 % Koko maa (2023): 25,8 %
Sosiaalinen ahdistuneisuus, 2023: 29,5 % 2021: 36,8 % Etelä-Savo (2023): 42,9 %	Luvottomattomia poissaoloja vähintään kuukausittain, 2023: 3,3 % 2021: 5,0 % Koko maa (2023): 14,7 %	Nukkuu arkinen alle 8 tuntia, 2023: 47,5 % 2021: 38,2 % Etelä-Savo (2023): 40,5 %	Koulukiusaamista tai osallistunut koulukiusaamiseen lukukauden aikana, 2023: 24,6 % 2021: 17,6 % Koko maa (2023): 10,8 %
Jatkossa kiinnitämme erityisesti huomiota		Opiskeluhyvinvointi	
Kiusaamisen ehkäisy, Yhteisöllisyys		Ehkäisevä päihdetyö	
		Elintavat	

Lukiolaisia oli pienempi joukko verrattuna perusopetuksen vuosiluokkiin, minkä myötä suurimmassa osassa vastauksissa ei ole eroteltuna näkyvissä erikseen tyttöjen ja poikien vastauksia. Alueittaisia tuloksia ei julkaista, jos vastaajamäärä on alle 30 (THL 2023b).

Seuraavan kerran Kouluterveyskyselyn tiedokeruu toteutetaan keväällä 2025 ja uudet tulokset julkaistaan syksyllä 2025.

Vuonna 2023 lastensuojelun avohuollon asiakkaiden osuus (0 - 17-vuotiaat, vastaavan ikäisestä väestöstä) oli 4,3 %, mikä on alhaisempi lukema edeltäviin vuosiin verrattuna (2022: 4,7 % ja 2021: 5,7 %). Lastensuojelun avohuollon asiakkaiden osuus (18 - 24-vuotiaat, vastaavan ikäisestä väestöstä) oli 6,6 %, mikä oli hieman korkeampi edeltävään vuoteen verrattuna (2022: 6,0 %).

5.3 Työikäiset

Mäntyharjun hyvinvointikyselyyn vastaajista, 18-64 -vuotiaista, 44,5 % harrasti viikossa liikuntaa hengästyen ja hikoillen noin tunnin tai alle, noin 40 % noin 2-3 tuntia ja 16,5 % yli 4 tuntia. Erityisesti liikunta teemaa tarkastellessa erottuu tottumusten polarisoituminen eli kahtiajakautuminen. Tuloksista erottuvat siis kaksi ääripäätä, liian vähän liikkuvat sekä yli liikuntasuosituksien tavoitteiden mukaisesti liikkuvat.

Hieman vajaa puolet kertoi juovansa alkoholia kerran kuukaudessa tai harvemmin. Noin 14 % joi alkoholia 2 krt viikossa tai useammin. Reilu viidesosa otti alkoholia 5 alkoholiannosta tai yli niinä päivinä, kun käytti alkoholia. (Riskiraja naisilla 5-6, miehillä 6-7). Noin 13 % 18-64-vuotiaista käytti päivittäin tupakkatuotteita. Reilu kolmannes ei tupakoinut enää, mutta oli aiemmin tupakoinut. 4 % oli kokeillut huumeausaineita, mutta ei käyttänyt niitä tällä hetkellä. Vastaajista reilu 10 % pelaa rahapelejä viikoittain.

Hyvinvoinnin kannalta koettiin merkityksellisimmäksi (mainintoja, n):

- Läheiset (Ystävät, sukulaiset) (n=115)
- Luonto (n=113)
- Liikunta (n=90)
- Toimivat sosiaali- ja terveyspalvelut (n=79)
- Vapaa-aika (n=77)

82,8 % koki elämänlaatunsa erittäin hyväksi tai hyväksi. Noin 75 % oli kokenut viimeisen 4 viikon aikana koko ajan tai suurimman osan aikaa tai huomattavan osan aikaa onnellinen. Noin kolmannes oli kokenut itsensä yksinäiseksi joskus ja vajaa 10 % oli kokenut itsensä yksinäiseksi usein.

Perusterveydenhuollon avohoidon lääkärikäyntejä (kaikki) oli 953 / 1 000 asukasta ja aikuisten mielenterveyden avohoitokäyntejä oli 913.1/ 1 000 18 vuotta täyttäneitä. Mielenterveyden avohoitokäynnit ovat laskeneet

edeltävään vuoteen verrattuna (1004.8), mutta edelleen lukemat ovat Etelä-Savon keskiarvoa sekä ennen kaikkea koko maan keskiarvoa korkeampi.

Vammojen ja myrkytysten vuoksi sairaalassa hoidettujen potilaiden määrä oli 140,7/ 10 000 asukasta, mikä on Etelä-Savon lukemiin ja erityisesti koko maan lukemaan verrattuna suurempi.

5.4 Ikäihmiset

Vuonna 2023 75-vuotta täyttäneistä kotona asuvien osuus oli 91,3 %. Lukema on hieman noussut edeltävistä vuosista, pysyen kuitenkin hyvin samankaltaisena viime vuosiin verrattuna (2020-2022). 75-vuotta täyttäneistä asuntokunnista yksinasuvia oli noin puolet.

Hyvinvointikyselyyn vastaajista (yli 65-vuotiaat), 42 % harrasti viikossa liikuntaa hengästyen ja hikoillen noin tunnin tai alle, 41 % noin 2-3 tuntia ja 17 % yli 4 tuntia. Liikuntatottumukset jakautuivat vastaavasti kuin työikäisten osalta.

Päivittäin tupakoivia oli 1,3 % ja 21,1 % on tupakoinut aiemmin, mutta ei tällä hetkellä. Alkoholin käyttämisen määrän osalta oli paljon vaihtelua. Reilu kolmannes ei käyttänyt lainkaan, noin neljäsosa käytti kerran kuukaudessa tai harvemmin, noin neljäsosa käytti 2-4 krt kuukaudessa ja noin kymmenesosa käytti alkoholia 2-3 krt viikossa. Noin 3 % kertoi käyttävänsä alkoholia 4 kertaa viikossa tai useammin. Alkoholia käyttäessään suurin osa (40 %) otti 1-2 annosta. Työikäisiin verrattuna ikääntyneet kuluttuivat alkoholia useammin, mutta vähäisempinä kerta-annoksina.

Suurin osa ei pelannut rahapelejä lainkaan (49 %). Noin viidesosa pelasi harvemmin kuin kuukausittain, 16 % pelasi viikoittain ja 11 % 1-3 krt kuukaudessa. Kuukausittain pelaavat kertoivat keskimäärin käyttävänsä alle 20 € kuukaudessa pelaamiseen.

Hyvinvoinnin kannalta koettiin merkityksellisimmäksi koettiin (mainintoja, n):

- Liikunta (55)
- Läheiset (Sukulaiset, ystävät) (55)
- Luonto (48)
- Toimivat sosiaali- ja terveyspalvelut (41)
- Kulttuuri (25)

49 % koki elämänlaatunsa hyväksi ja 30 % koki elämänlaatunsa ei hyväksi eikä huonoksi. Hieman vajaa kolmannes on kokenut itsensä yksinäiseksi joskus ja 10 % on kokenut itsensä yksinäiseksi melko usein. Noin 60 % oli kokenut itsensä viimeisen 4 vkon aikana koko ajan tai suurimman osan ajasta tyyneksi ja rauhalliseksi.

Ikäihmisten kuntosaliliikuntaa on tuettu vuodesta 2018 saakka, tuki on suuruudeltaan 20 euroa / henkilö / vuosi. Vuonna 2024 yli 65-vuotiaiden kuntosalitukea hyödynsi yhteensä 127 eri henkilöä. Lukema oli suurempi verrattuna aikaisempiin vuosiin (Vuonna 2023: 99 ja vuonna 2022: 94)

Vuonna 2022 päivitettyissä liikunta-avustuksien jakoperusteissa pääpaino on lasten ja nuorten lisäksi ikäihmisten liikunnan edistämisessä. Mäntyharjun eläkeläisjärjestöt järjestävät aktiivisesti monipuolista liikuntatoimintaa. Mäntyharjun Eläkkeensaajille, Kansallisille senioreille sekä Mäntyharjun Eläkeliitolle on myönnetty liikunta-avustuksia vuosittain.

OSA 3. JATKOTOIMENPITEET

Edellä mainituin tekstien ja tilastojen tarkoituksena on ollut koota yhteen kunnan toimia sekä väestön hyvinvoinnin tilaa ja sen muutoksia kuluneen valtuustokauden aikana. Kehittämiskohteita ovat nostaneet esille toimialat ja yksiköt sekä niitä on noussut esille myös työryhmissä sekä keskusteluissa eri toimijoiden kanssa.

6 Kehittämiskohteet

Laajassa hyvinvointisuunnitelmassa vuosille 2025-2029 mahdollisia painopisteitä:

- **Osallisuus:**
 - Kyseinen kokonaisuus jäi laajassa hyvinvointisuunnitelmassa 2021-2025 vielä osittain toteutuneeksi
 - Tavoite läpileikkaavuuteen kaikilla toimialoilla ja kaikissa yksiköissä (ei yksittäisinä tempauksina, vaan kunnan toimintakulttuurina)
 - Osallisuuden edistäminen korostuu myös eri työryhmissä ja verkostoissa käydyissä keskusteluissa
 - Teemana erityisesti: Yksinäisyyden vähentäminen ja yhteisöllisyyden edistäminen
 - Osallisuuden eri muotojen hyödyntäminen (kyselyt, asukasillat, päätösten vaikutusten ennakoarviointi, osallistuva budjetointi yms.)
 - Myös tilastotieto osoittaa tarpeen edistää mäntyharjalaisten osallisuuden kokemuksia sekä kunnan toimia sen mahdollistamiseksi (Teaviisari, Kouluterveyskysely, Hyvinvointikysely yms.)
- **Ehkäisevä päihdetyö ja mielenhyvinvoinnin tukeminen:**
 - Kyseinen kokonaisuus jäi laajassa hyvinvointisuunnitelmassa 2021-2025 vielä osittain toteutuneeksi
 - Teeman äärellä on olemassa suunnitelmia, joiten seurantaan, arviointiin ja ennen kaikkea jalkautumiseen tulee kiinnittää myös jatkossa huomiota
 - Läpileikkaavuus kaikilla toimialoilla ja kaikissa yksiköissä (ei ainoastaan yksittäisinä tempauksina)
 - Hyvän Mielen kunta -tarkistuslista/THL:n Mielenterveyden edistämisen arviointi kunnissa käyttöön säännöllisesti
 - Myös tilastotieto osoittaa tarpeen edistää työtä ept:n ja mielenhyvinvoinnin äärellä (Kouluterveyskysely, Etelä-Savon Päihdetilannekysely, Hyvän mielen kunta -tarkistuslista)
 - Lisäksi ehkäisevän toiminnan työryhmä tuki tämän teeman nostamista esiin myös tulevassa laajassa hyvinvointisuunnitelmassa (2025-2029)
- **Kestävä kehitys:**
 - Kävelyn ja pyöräilyn edistämisen ohjelma
 - Luontoliikunnan edistäminen
 - Kestävä päätöksenteko, kuntalaisten osallistaminen/sitouttaminen
- **Järjestöjen toimintaedellytyksien tukeminen:**
 - Järjestöt ovat isossa roolissa hyvinvoinnin edistämisessä ja tuottavat ison osan kunnan hyvinvointipalveluja
 - Toistaiseksi kunta ei ole kuitenkaan kerryttänyt järjestöiltä dataa heidän tekemästään työstä (tapahtumat, talkootunnit, kohderyhmät, osallistujat yms.). Tulevaisuudessa olisi tärkeää saada myös tämä merkittävä työ näkyvämmäksi myös tilastojen valossa.
- **Ruokakasvatus:**
 - Ruokakasvatusta edistetään vahvasti kuluneella valtuustokaudella varhaiskasvatuksessa ja monia toimia saatiin jalkautettua jo entuudestaan monipuoliseen toimintaan
 - Jatkossa olisi kiinnitettävä huomiota myös perusopetuksen, Yhtenäiskoulujen ruokakasvatukseen
 - Liikunta on huomioitu laajalti aiemmassa laajassa hyvinvointisuunnitelmassa ja sen lisäksi voisi olla syytä kiinnittää huomiota myös monipuolisen ravitsemuksen edistämiseen kaikki kuntalaiset huomioiden.

7 Johtopäätökset

Mäntyharjussa toteutetaan vahvalla yhteistyöllä monipuolista hyvinvoinnin ja terveydenedistämistyötä. Asiakirjojen ja suunnitelmien laadinnassa hyödynnettiin laaja-alaisesti eri tietokantoja. Mäntyharjussa hyte-työn koordinointiin on resursoitu hyvin (100 % työaika).

Jatkossa huomioitavia asiakirjoja:

- Alueellinen hyvinvointisuunnitelma 2025-2029:
 - Suunnitelman on tarkoitus luoda yhtenäiset linjat hyvinvoinnin edistämiseen koko Etelä-Savon alueella. Jokainen kunta toki sopeuttaa laaditut tavoitteet oman toimintaympäristön mukaisiksi.
 - Suunnitelmaa työstetään yhdessä Etelä-Savon kuntien hyvinvoinnista vastaavien henkilöiden sekä Eloisan hyvinvointikoordinaattorin kanssa
- Etelä-Savon hyvinvointialueen kumppannuusstrategia, jonka päätavoitteena ovat:
 - Aukkaiden kokemaa hyvinvointi paranee
 - Alueen elinvoima paranee
 - Olemme luotettavat ja tasa-arvoiset yhteistyökumppanit toisillemme

Valtuustokaudella 2025-2029 työstetään myös uusi kuntastrategia. Hyvinvoinnin edistämisen työryhmän näkemyksen mukaan strategiassa tulisi vahvemmin korostaa kokonaisuuden hyvinvoinnin merkitystä, eikä rajata sitä ainoastaan tiettyihin osa-alueisiin (nykyisessä aktiviteetit ja luonto). Hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen on kuntien lakisääteinen tehtävä ja sen merkitys ennaltaehkäisevästä näkökulmasta korostuu entisestään tulevina vuosina.

HYTE-kerroin ei ole kunnille korvamerkittyä rahaa, vaan se on osa valtionosuuksia. Jatkossa kunnan toimielinten olisi olennaista pohtia, voisiko kyseistä valtionosuuden lisäosaa kuitenkin ajatella sijoitettavan nimenomaan hyvinvoinnin edistämisen työhön. Mäntyharjussa summa on vuonna 2024 noin 130 000 €. Kyseisellä summalla voisi olla mahdollista toteuttaa esimerkiksi osallistuva budjetointi, palkata toiminnan tukemiseksi lisää henkilökuntaa tai esimerkiksi ajatella HYTE-kerroin rahaa käytettäväksi hyvinvointia edistävien hankkeiden omaraahoitusosuuksiin. Esimerkiksi Oulun kaupunki on panostanut HYTE-kertoimesta saadun lisäosan avulla hyvinvointisuunnitelman toimeenpanemiseen. Joka tapauksessa on kuitenkin pidettävä huoli, että Mäntyharjun kunta resursoi myös jatkossa riittävästi kunnan hyte-työhön.

Kunnan asiakirjat ja suunnitelmat pohjautuvat olemissa oleviin tietokantoihin ja toimenpiteet kumpuavat tilastoista tai itsearvioinneista havaituista kehittämiskohteista (esim. Hyvän mielen kunta -tarkistuslistan). Tiedolla johtaminen vahvistuu entisestään Etelä-Savon hyvinvointialueen Hyvinvointitiedolla johtaminen 2.0 -kohti yhteistä hyte-johtamista -hankkeen (THL Terveiden edistämisen määräraha) avulla, jossa myös Mäntyharjun kunta on mukana. Esimerkiksi kouluterveyskyselyn pohjalta on tehty nostoja ehkäisevän päihde- ja mielenterveyshyönteilyn suunnitelmaan sekä keskusteltu oppilaitosten kehittämiskohteista tulosten pohjalta. Kyseisiä tuloksia olisi syytä kuitenkin tarkastella vielä syvemmin koulun henkilökunnassa ja opiskeluhuollon lisäksi myös lasten ja nuorten sekä huoltajien kanssa sekä osallistaa tämän myötä heitä toimenpiteiden suunnitteluun.

Pertunmaan kunta liittyi Mäntyharjuun 1.1.2025 alkaen. Yhdistyssopimuksessa ei ole suoranaista mainintoja hyvinvoinnin edistämisen saralla. Kuntaliitoksen myötä on olennaista yhtenäistää toimintamalleja sekä taata koko Mäntyharjun alueella tasapuolisia mahdollisuuksia hyvinvoinnin edistämiseen.

8 Laaja hyvinvointisuunnitelma 2025-2029

Laaja hyvinvointisuunnitelma 2025-2029 ohjaa tulevan valtuustokauden hyte-työtä. Kyseinen suunnitelma on tarkoitettu hyväksyä valtuustossa syksyllä 2025, jotta tulevaan talousarvioon on mahdollista tehdä tavoite nostoja uuden hyvinvointisuunnitelman mukaisesti.

Hyvinvointisuunnitelma työstetään laajassa yhteistyössä hyödyntäen tietoa ja kokemuksia:

- Kunnan eri toimialoilta ja yksiköistä
- Verkostoista ja työryhmistä
- Vaikuttamistoimielimistä (nuorisovaltuusto, vanhusneuvosto ja vammaisneuvosto)
- Kuntalaisilta
- Järjestöiltä
- Luottamushenkilöiltä

OSA 4. SUUNNITELMAN HYVÄKSYMINEN TOIMIELIMISSÄ

Alustava aikataulu keväälle 2025:

Sivistyslautakunta 23.04.2025

Kunnanhallitus 28.04.2025

Kunnanvaltuusto 05.05.2025

LÄHTEET

- Kilpeläinen, K., Savolainen, N., Rotko, T., Kauppinen, T., Markkula, J. & Tamminen, Nina. 2021. Hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen alueilla 2021. Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen työpaperi 22/2021. https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/143269/URN_ISBN_978-952-343-740-1.pdf?sequence=1&isAllowed=y
- Kinnunen, R. 2023. Sovari-vaikutusmittari. <https://www.intory.fi/tyopajatoiminta/sovari/>
- Kuntalaki. 410/2015. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2015/20150410>
- Kuntaliitto. 2023a. Hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen. Viitattu 12.03.2025. <https://www.kuntaliitto.fi/hyvinvointi-ja-sivistys/hyvinvoinnin-ja-terveyden-edistaminen>
- Kuntaliitto. 2023b. Hyvinvointi-indikaattori. Viitattu 12.03.2025. <https://www.kuntaliitto.fi/hyvinvointi-ja-sivistys/hyvinvoinnin-ja-terveyden-edistaminen/hyvinvointi-indikaattori>
- Laki ehkäisevän päihdetyön järjestämisestä. 523/2015. <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2015/20150523>
- Laki kuntien kulttuuritoiminnasta. 166/2019. <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2019/20190166>
- Liikuntalaki. 390/2015. <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2015/20150390>
- Lohtander, M., Hätönen, H., Katainen, J., Lundkvist, T., Siira, T. & Hovi, A. 2021. Hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen kokonaisarkkitehtuuri. Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja (11/2021). https://stm.fi/documents/1271139/48496181/Hyvinvoinnin+ja+terveyden+edist%C3%A4misen+kokonaisarkkitehtuuri_2021_11.pdf/1ee1af2c-84a0-67fd-b39a-ce343a6939d4/Hyvinvoinnin+ja+terveyden+edist%C3%A4misen+kokonaisarkkitehtuuri_2021_11.pdf?t=1640004797802
- Mäntyharjun kunnan strategia 2022-2025. (2022). <https://www.mantynharju.fi/wp-content/uploads/2022/10/mantynharjun-kuntastrategia-kv-5.9.2022.pdf>
- Nuorisolaki. 1285/2016. <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2016/20161285>
- Pelkone, P. & Wiss, K. 2023. TEAviisari tukee kuntia ja hyvinvointialueita hyvinvoinnin ja terveyden edistämisessä. Viitattu 03.03.2025 <https://blogi.thl.fi/teaviisari-tukee-kuntia-ja-hyvinvointialueita-hyvinvoinnin-ja-terveyden-edistamisessa/>
- Stiglitz, J. E., Sen, A. & Fitoussi. 2009. Report by the Commission on the Measurement of Economic Performance and Social Progress. <https://ec.europa.eu/eurostat/documents/8131721/8131772/Stiglitz-Sen-Fitoussi-Commission-report.pdf>
- THL. 2024. Keskeisiä käsitteitä. Viitattu 10.03.2025. <https://thl.fi/aiheet/hyvinvoinnin-ja-terveyden-edistamisen-johtaminen/hyvinvointijohtaminen/hyvinvointi-ja-terveyserot/keskeisia-kasitteita>
- THL. 2023a. Tiedonkeruut -TEAviisari. Viitattu 10.3.2025. <https://teaviisari.fi/teaviisari/fi/tiedonkeruut>
- THL. 2023b. Sotkanet - Sotkanetin tilastotiedot. <https://sotkanet.fi/sotkanet/fi/index>
- THL. 2023c. Kouluterveyskysely. Viitattu 10.3.2025. <https://thl.fi/fi/tutkimus-ja-kehittaminen/tutkimukset-ja-hankkeet/kouluterveyskysely>
- THL. 2024. HYTE-kerroin. Viitattu 9.4.2025. <https://thl.fi/fi/web/hyvinvoinnin-ja-terveyden-edistamisen-johtaminen/hyvinvointijohtaminen/hyvinvointijohtaminen-kunnassa/hyte-kerroin-kannustin-kunnille>